SOCIAL POLITIK

Tidsskrift for Socialpolitisk Forening / 5 / 2011

Tema:

På vej mod frivillighedens tredje fase?

SOCIAL POLITIK

Tidsskrift for Socialpolitisk Forening

Formand: Knud Vilby
Landssekretær: Dorte Olsen

Social Politik udkommer seks gange årligt og sendes automatisk til alle medlemmer

Redaktion:
Peter Bundesen (Ansv.)
Den Sociale Højskole i Odense
Tlf.: 63 18 47 63
E-mail: pebu@ucl.dk

Tine Gomard
E-mail: ecuador@cykel.dk

Leena Eskelinen
E-mail: le@akf.dk

Margit Lotz
E-mail: margit.lotz@gmail.com

Preben Etwil
E-mail: meyland@adslhome.dk

Morten Frederiksen
E-mail: mf@soc.ku.dk

Sofie Nørgaard-Nielsen
E-mail: sofie@noergaard-nielsen.dk

Helga Madsen
E-mail: helgamadsen@sol.dk

Dette nummer er redigeret af:
Preben Etwil og Peter Bundesen

Redaktionssekretær:
Nina Særkjær Olsen

ISSN 0905-8176

Artikler fra Social Politik kan citeres med tydelig kildeangivelse

Redaktionen gør opmærksom på, at artikler i Social Politik ikke nødvendigvis dækker redaktionens eller Socialpolitisk Forenings synspunkter

Tryk:
Eks-Skolens Trykkeri ApS
Tlf.: 35 35 72 76

NORDISK MILJØMÆRKNING
541 TRYKSAG 508

INDHOLDSFORTEGNELSE

Tema: På vej mod frivillighedens tredje fase?

Preben Etwil og Peter Bundesen: På vej mod frivillighedens tredje fase? 3

Knud Vilby: Frivilligt socialt arbejde kan være til gavn for alle 6

Lars Skov Henriksen: Frivilligt socialt arbejde i nye (politiske) omgivelser 10

Knud Aarup: De frivillige, kernevelfærden og kommunerne 18

Brian Lentz: Frivillig management eller kritisk potentiale 24

Anmeldelse: Jann Sjursen anmelder UDSAT! Optegnelser om liv og nød af Knud Vilby 31

Internationalt

Pia Weise Pedersen og Per Bregengaard: Udvikleren Rokhaya Diop 34

Hvad er Socialpolitisk Forening?

Socialpolitisk Forening samler aktive mennesker, foreninger og organisationer på tværs af faggrænser og politiske skel, for at debattere aktuelle socialpolitiske spørgsmål. Som fx. stigende fattigdom blandt børn og voksne, øget arbejdsløshed, straf og resocialisering og børn og unges mistrivsel. Sammen søger vi at finde nye veje og løsninger på vitale samfundsproblemer.

Socialpolitisk Forening
Strandgade 6, st.
1401 København K
Tlf.: 35 82 83 50 (daglig 10-15)
www.socialpolitisk-forening.dk
post@socialpolitisk-forening.dk
Merkur Bank: 8401 1107640

Socialpolitisk Forlag
Samme adresse, tlf. og e-mail
Merkur Bank: 8401 1107616

På vej mod frivillighedens tredje fase?

Af Preben Etwil og Peter Bundesen

Det er efterhånden blevet ret almindeligt at skelne mellem den traditionelle og den moderne frivillighed indenfor det sociale arbejde. Det som karakteriserede det traditionelle frivillige arbejde var, at det var meget moralsk betinget, idet man arbejdede for en bestemt god sag. Det var således det moralske engagement, som var drivkraften i arbejdet. Der var også tale om mere varige forpligtelser i forhold til bestemte fællesskaber. Her overfor står det moderne frivillige arbejde som primært bygger på individuelt lyst- og interesseprægede principper. Fx: Det kunne være spændende og gavnligt for mig at arbejde frivilligt i en vis periode. Hermed sker der et opgør med den traditionelle pligtetik til fordel for et mere personligt nytteprincip. Dette har også betydet, at den enkeltes frivillige arbejde er blevet meget mere midlertidigt og betinget. Samtidig er betydningen af hvilken organisation, som man arbejder indenfor afgørende aftaget, bare den ligger indenfor et bredt humanistisk spektrum. Den typisk frivillige person indenfor det sociale område er gået fra at være den loyale til den 'troløse'. Idealtypen på den traditionelle frivillige er frelserpigen i uniform der helliger sig organisationens sag, mens den typisk moderne frivillige er den kvindelige pensionist, der arbejder i en genbrugsbutik for at opretholde sociale kontakter i hverdagen eller den unge studerende, der arbejder frivilligt for at få noget på cv'et.

Idealbilledet på den moderne frivillighed er udviklet siden de sidste årtier af det tyvende århundrede. Det er gang på gang blevet understreget, at der ikke er noget galt i at man selv har nytte af indsatsen. Samtidig er det blevet kritiseret, at man ved frivillig indsats taler om 'arbejde', da den dominerende forestilling har været, at frivillig indsats lever af lyst og dør af tvang. Derfor må en frivillig indsats ikke kaldes arbejde, som i sit udgangspunkt er tvangsmæssigt. Frivillig indsats er derfor blevet set som et win-win forhold, idet både yder og modtager har nytte og glæde af forholdet.

Når vi ser på de frivillige sociale organisationer har forestillingen tilsvarende været, at det er afgørende, at de opretholder en vis autonomi i forhold til det politiske system, så de både kan undgå at blive inddraget i velfærdsstatens kerneydelser og spille en rolle som kritisk vagthund i forhold til de offentlige ydelser. Hovedtanken har været, at deres indsats skulle udgøre et supplement til de velfærdsstatslige ydelser, fordi de kan

levere nogle indsatser, som det professionelle offentlige sociale system ikke formår. De frivillige organisationer skulle således kunne yde en indsats, der kvalitativt supplerer den offentlige indsats.

Det er ovenstående billede, der er blevet tegnet, når frivillige organisationer og det offentlige har beskrevet samarbejdet i 'skåltaler' i form af frivillighedscharter, samarbejdsfora etc. Spørgsmålet er imidlertid om denne moderne frivilligheds æra nu er ved at rinde ud. Det blev signaliseret i VK regeringens civilsamfundsstrategi fra 2010, hvori der til trods for en omfattende bibeholdelse af hurra-ordene var stor opmærksomhed på det frivillige arbejde som ressource i løsningen af de velfærdsstatslige opgaver. Det betyder, at det ikke mere primært ses som et kvalitativt supplement, men som en direkte leverandør af arbejdsressourcer til den velfærdsstatslige opgaveløsning. Det er denne problematik, som artiklerne i dette nummer kredser om.

Udgangspunktet for alle artiklerne i dette temanummer er, at tidsskriftet gerne vil gøre opmærksom på, at 2011 officielt er blevet udnævnt til at være *Det europæiske år for frivilligt arbejde til fremme af aktivt medborgerskab*. Frivillighed i socialt arbejde og aktiv demokratisk medborgerskab skulle gerne kunne gå hånd i hånd. Derfor er et af formålene med frivillighedsåret, at fremme lysten for nye borgere til at kaste sig ud i at være frivillig. Dette samtidig med, at vi ønsker at sætte fokus på det store sociale arbejde, der allerede i dag gøres af landets mange frivillige.

Ud fra en historisk oversigt argumenterer ***Knud Vilby*** for værdierne i den moderne frivillighedsforståelse. Han mener derfor, at der må opstilles nogle spilleregler for det frivillige arbejde på det sociale område. Her peger han på, at de frivillige sociale landsorganisationers medlemsforening i et samarbejde med FOA allerede har udarbejdet et sæt af spilleregler som både er åbne, men samtidig understreger det offentliges ansvar, som ikke må delegeres til frivillige.

Lars Skov Henriksen diskuter betydningen af det ændrede syn på frivilligheden: fra at have set den som et kvalitativt supplement til primært at se den som en kvantitativ ressource. Han mener, at dette markerer et helt andet udgangspunkt end det, som har været præmissen for de seneste godt 20 års forsøg på at udvikle samarbejdet mellem det offentlige og den frivillige sektor. I fortsættelse heraf diskuterer han hvilke faldgruber, der kan ligge i denne udvikling.

Knud Aarup beskriver, hvordan der er tydelige tegn på, at det frivillige sociale arbejde ikke blot fungerer som et kvalitativt supplement til velfærdsstatens kerneydelser, men går mere og mere direkte ind i disse.

Imidlertid ser han ikke denne udvikling som et problem, men som et væsentligt bidrag til at redde en kollektivt orienteret velfærdsmodel. Knud Aarup har i den offentlige debat påpeget, at dette ikke kan lykkes, hvis man fortsat mener, at frivilligt arbejde skal hvile på en individuel nyttetænkning. Der er behov for at det frivillige sociale arbejde i øget grad bør blive pligtorienteret. Hvis der skal være tilstrækkeligt med frivilligt arbejde kan man ikke blot satse på at det udføres af lyst, men der må også være et større omfang af pligt. Kun ved en genkomst af en sådan pligtetik er der mulighed for fortsat at opretholde en kollektivt orienteret velfærdsmodel.

Brian Lentz beskriver to organisatoriske ændringstendenser for det frivillige sociale arbejde. For det første gøres de frivillige sociale organisationer i tiltagende grad til velfærdsleverandører på linje med private leverandører på det sociale område og får hermed mulighed for at udnytte den ulønnende arbejdskraft som en konkurrenceparameter i konkurrencen om opgaverne. Hermed reduceres de frivillige til en arbejdskraftsressource. For det andet peger han på den øgede tendens til kommunalt organiseret frivillighed; dvs. at det er kommunerne selv, der sætter de organisatoriske rammer for den frivillige indsats uden at skulle inddrage og samarbejde med den frivillige organisationsverden. Dermed kan kommunerne sikre sig en ulønnet arbejdskraft uden at de behøver at forholde sig til frivillighedsverdenen og dens værdier.

Frivilligt socialt arbejde kan være til gavn for alle

– Men rammerne skal være i orden. Det må ikke fritage det offentlige for ansvar, og det skal pege fremad og indeholde kritik

Af Knud Vilby

Det er 60 år siden, men det er ikke forældet!

I november 1951 arrangerede Socialpolitisk Forening en rundbordskonference om »den frivillige indsats på det sociale område«. Blandt deltagerne var Københavns overborgmester Viggo Christensen, der fastslog, at de fleste dele af sociallovgivningen er skabt på grundlag af initiativer taget af »private og velgørende selskaber«. Der var således ingen tvivl om, at den frivillige indsats var udgangspunktet. Alligevel var der ingen på konferencen, som anfægtede at det dengang – 6 år efter Anden Verdenskrig – var den offentlige indsats, der talte mest, og ingen anfægtede, at sådan burde det være.

Pastor Haldor Hald fra Kirkens Korshær sagde, at »jo mere omfattende en forsorg er, des mere forsvinder almissekarakteren, og når et trangstilfælde bliver reguleret ved lov, forsvinder det tilfældige«.

Den frivillige indsats kan være med til at holde det offentlige til ilden

Den sociale indsats må ikke være tilfældig, og derfor skal det offentlige tage ansvar. Det var der enighed om. Men man havde fokus på, at den frivillige indsats kan være med til at holde det offentlige til ilden.

Haldor Hald sagde, at »både den offentlige indsats og den private indsats på det sociale område stammer fra det menneskesyn, der råder i folket, og dersom den frivillige indsats ophører, måtte det betyde, at folkets sociale samvittighed var sløvet, og det måtte før eller senere, sådan som vort samfund er indrettet, få konsekvenser også med hensyn til den offentlige indsats.«

Frihedsfonden var endnu i 1951 en vigtig socialpolitisk aktør, og chefredaktør Hakon Stephensen opstillede som repræsentant for Frihedsfonden tre punkter, der beskrev hvordan den private eller frivillige indsats kunne fastholdes og have stor betydning:

1. Ved uden at skabe præcedens at udføre et arbejde af eksperimentel karakter og derigennem finde nye veje.
2. Ved at supplere den offentlige forsorg ved at gå ind på mere differentierede opgaver, ofte lukke sig sammen om tilsyneladende små problemer.

3. Ved at sprede interesse om og forståelse af social forsorg og indarbejde social forståelse som et naturligt led i hele opfattelsen af dagliglivet.

60 år efter, i 2011, har sproget ændret sig. Men meningen er god nok, og den holder. Det frivillige sociale arbejde skal være innovativt og fornyende, det skal supplere og samle op, der hvor det offentlige svigter, og det skal skabe forståelse og medvirke til at fastholde social samvittighed og socialt engagement.

Det frivillige sociale arbejde skal være innovativt og fornyende, det skal supplere og samle op, der hvor det offentlige svigter

Men det skal for Guds skyld ikke erstatte eller reducere det offentliges overordnede ansvar for at leve op til de sociale forpligtelser og herunder til retssikkerheden på det sociale område.

Hakon Stephensen understregede, at enhver bestræbelse, »der går i retning af at underbygge forestillinger om, at hjælp fra privat side er mere agtværdig end hjælp fra socialkontorer, er forkastelig.«

Og Kofoeds Skoles skaber H. C. Kofoed tilføjede, at han i sit arbejde gik udenom det, han kaldte dilettanter, og ind for en grundig uddannelse af de folk, der skal arbejde med så store værdier, som mennesker er.

Men det var også Kofoed, der tilføjede, at i det øjeblik man har fået en opgave betroet »er den ikke længere frivillig«.

I det øjeblik man har fået en opgave betroet »er den ikke længere frivillig«

Jeg gør en del ud af disse gamle citater, fordi jeg synes de er kloge og fremsynede. Vi står i dag i en økonomisk vanskelig situation i Danmark, men økonomisk og socialt på et niveau langt over det, der prægede Danmark 6 år efter besættelsen. Og også i dag må vi fastholde, at den frivillige indsats både på det helt individuelle plan og via de folkelige organisationer, skal være noget særligt. Den må ikke blive en form for social ambulancetjeneste, der slører konsekvenserne af offentlige nedskæringer, og den må ikke mindske det offentliges ansvar for at hindre tilfældighed. Den skal tværtimod være med til at få sat socialpolitikken på den offentlige dagsorden og til at forklare de samfundsmæssige årsager til nogle af de sociale problemer.

Til glæde for alle

Det er frivillighedsår, og det fantastiske ved det gode frivillige arbejde er jo, at det styrker og glæder dem der udfører det, og samtidig gavner og glæder det eller dem det gøres for. Det er virkelig det, man i erhvervslivet kalder en win-win-situation. Alle vinder, ingen taber og både lokalsamfundet og det nationale Danmark har brug for det, både på det sociale område, som er vores fokus, og på mangfoldige andre områder.

Alle vinder, ingen taber og både lokalsamfundet og det nationale Danmark har brug for det

Historierne om frivilligt arbejde er langt hen ad vejen også historier om glæde og gode resultater og om at blive en del af fællesskaber. Vi bliver alle sammen stærkere af at være med i en frivillig indsats, der ikke er arbejde for løn. Og selv om mange af de frivillige sociale organisationer

naturligvis også er baseret på lønnet og fagligt kvalificeret arbejdskraft, er det frivillige element for mange af organisationerne helt centralt.

Kampagnen for at få flere til at melde sig til frivilligarbejde er til gavn for alle

Derfor er kampagnen for at få flere til at melde sig til frivilligarbejde til gavn for alle. Det vil give samfundet ekstra indsatser og mere kvalitet. Det vil give livskvalitet både til givere og modtagere af frivilligt arbejde.

Kvaliteten kommer af de konkrete indsatser. Men det tæller desuden, at de mange frivillige sætter fokus på, hvordan Danmark fungerer både nationalt og lokalt. Og frivillige kan også som en slags vagthunde være dem, der snapper efter samfundet og kritiserer systemet. På det sociale område skal de frivillige eksempelvis være med til at holde øje med, hvordan de dårligst stillede behandles og de skal råbe op, når der er grund til det.

Kommunerne bruger i disse år meget energi på at afsløre sociale bedragere. De finder frem til mennesker, der får penge, de ikke er berettiget til. Hvis jagten på bedragere udføres uden at krænke den enkeltes rettigheder, er det i orden. Det er vigtigt at standse svindel.

Men der er også mange eksempler på, at samfundet snyder den enkelte, og på at børn og voksne ikke får den støtte, de har ret til. Der er børn, der lever i fattigdom uden at få hjælp. Der er mennesker, der fratages ydelser, de har krav på, fordi de er for svage til at protestere eller fordi de ikke kender systemet. Der er tusinder af børn, der får en dårlig start på livet. De får ikke de chancer, de har krav på. Og vores fornemmelse er, at det mange steder er blevet værre, både på grund af økonomiske nedskæringer og fordi kontrol og bureaukratisering af det sociale arbejde flytter fokus fra borgeren til økonomien og systemet.

Frivilligt socialt arbejde handler **også** om at være med til at gøre opmærksom på, når systemet lader mennesker i stikken

Frivilligt socialt arbejde handler derfor ***også*** om at være med til at gøre opmærksom på, når systemet lader mennesker i stikken. Når den enkelte svigtes og får ødelagt sine muligheder, og når samfundet ikke lever op til kravet om at alle – også børn af de svageste – skal have lige chancer.

Det kan være lovgivning, der ikke er god nok. Eller bureaukrati, der ikke evner at se det enkelte menneske og behandle det ordentligt. Det kan også være kommuner, der, på grund af økonomiske problemer, prøver at snyde på den økonomiske vægt og overse fattigdom og sociale problemer.

Frivillige kan skabe øget kvalitet i den offentlige indsats. Men de frivillige skal være med til at stille krav til det offentlige. De kan råbe op eller skrive læserbreve, de kan være med til at sikre at samfundets udsatte også får opfyldt deres rettigheder.

Spilleregler

De frivillige sociale landsorganisationers medlemsforening Frivilligt Forum har i et samarbejde med FOA udarbejdet et sæt spilleregler for

frivilligt arbejde på det sociale område. Det er spilleregler, der giver plads, men som også understreger det offentlige ansvar, som hverken kan eller må delegeres til frivillige. Reglerne er på mange måder et godt udgangspunkt for en videre udvikling af frivillige indsatser på det sociale område.

Frivilligt Forum har i et samarbejde med FOA udarbejdet et sæt spilleregler for frivilligt arbejde på det sociale område

De sociale indsatser finder i dag sted i et kompliceret samspil mellem aktører. Der er det offentlige system med kommunerne, som de primære aktører, forpligtede af den nationale lovgivning, men på nogle punkter også begrænset af staten. Medaktører er frivillige sociale organisationer og institutioner og kommercielle firmaer samt frivillige individuelle borgere, der arbejder indenfor de rammer de frivillige organisationer og bl.a. frivilligcentrene er med til at udstikke.

Men medaktører er og bør naturligvis i høj grad også være de socialt udsatte selv. De mennesker som både skal hjælpes og styrkes og under alle omstændigheder inddrages og behandles med respekt på grundlag af indsigt.

Medaktører er og bør naturligvis i høj grad også være de socialt udsatte selv

Mere frivilligt arbejde må ikke føre til mere tilfældighed eller til mindre kvalificeret faglighed. Derfor skal rammerne være i orden. Og derfor skal der også hele tiden være en debat, som forholder sig til disse rammer og som er parat til at udfordre dem.

Men hvis vilkårene er i orden, er det rigtigt at mere frivilligt arbejde både er til gavn for den enkelte og for samfundet.

Knud Vilby er formand for Socialpolitisk Forening

Frivilligt socialt arbejde i nye (politiske) omgivelser

Af Lars Skov Henriksen

Vi oplever i disse år en veritabel eksplosion i interessen for frivilligt arbejde. Især på det sociale og sundhedsmæssige område. Det har ikke bare at gøre med, at 2011 er Europæisk år for frivilligt arbejde. Det har først og fremmest noget at gøre med, at den politiske interesse, der har været til stede i mange år, er blevet mere intens og begynder at få konsekvens. Og det har noget at gøre med det økonomiske pres, der opleves især i kommunerne, og som tvinger dem til at tænke i nye løsninger, der skal dække de huller, der opstår i takt med, at de økonomiske prioriteringer bliver stadig mere uomgængelige.

Hermed er der opstået et andet udgangspunkt end det, som har været præmissen for de seneste godt 20 års forsøg på at udvikle samarbejdet mellem offentlig og frivillig sektor. Samarbejdet har hidtil baseret sig på formlen »supplement« ud fra ideen om, at der var noget kvalitativt andet at hente i den frivillige sektor og ud fra præmissen om, at den frivillige sektor var en legitim tilvejebringer af supplerende ydelser indenfor et system, hvor det offentlige var den ansvarlige part. Det gælder officielt stadig, jf. senest regeringsgrundlaget for den nye S-SF-R-regering (Regeringen 2011:50). Men der er bevægelse på feltet, og det er langt fra længere illegitimt at tale om, at den frivillige sektor er vigtig, fordi den rummer flere hænder, mere mandskab, mere omsorg. Med andre ord ikke kun noget kvalitativt andet, men også kvantitativt noget mere.

Samarbejdet har hidtil baseret sig på formlen »supplement«

Det gør en stor forskel, hvordan vi italesætter et fænomen som frivilligt arbejde. Er det frivillige arbejde vigtigt og legitimt, fordi frivillige organisationer varetager interesser for udsatte grupper i samfundet og kanaliserer deres stemme ind i den offentlige debat? Eller er det vigtigt, fordi man her finder hjælpsomme hænder, der kan varetage omsorg og service, der hvor der findes udækkede behov? De fleste vil jo nok svare både og. Men pointen er, at langt det meste af den aktuelle politiske retorik konstruerer frivilligt socialt arbejde som »hjælp og omsorg« I en skandinavisk velfærdsstatskontekst er dette imidlertid noget relativt nyt.

Det gør en stor forskel, hvordan vi italesætter et fænomen som frivilligt arbejde

I artiklen her skal jeg forsøge at reflektere lidt over nogle aktuelle ændringstendenser i det frivillige arbejde og sige lidt om de mulige

konsekvenser heraf i lyset af de ændrede politiske og samfundsmæssige omgivelser.

Flere frivillige – et gode i sig selv?

Der kan næppe herske tvivl om, at man rundt omkring i de politiske og administrative systemer ønsker sig flere frivillige. Løkke Rasmussens regering havde et mål om, at 50 pct. af befolkningen skulle gøre en frivillig indsats (Regeringen 2010), og den nye regering vil »… gøre det lettere at være frivillig i Danmark« (Regeringen 2011:50).

For mig at se kan det imidlertid ikke være et mål i sig selv, at så mange som muligt arbejder frivilligt. Hvad nu hvis en større andel arbejder frivilligt, men at de gør det i færre timer? Sådan har udviklingen i USA faktisk været. Måske fordi folk har så mange andre forpligtelser, de også skal nå. Er vi så bedre stillet? Jeg ville ikke ubetinget sige ja. For det ville betyde mindre kontinuitet, og at flere menneskers indsats skulle koordineres. Den slags koster. En nylig norsk undersøgelse af udviklingen i befolkningens frivillige arbejde peger faktisk i den retning. I Norge har man haft et i international sammenligning misundelsesværdigt (!) højt frivilligt engagement. Dette er imidlertid faldet over den seneste 5-årsperiode – mens 58 pct. af den norske befolkning udførte frivilligt arbejde i 2004, så er tallet dykket til 48 pct. i 2009. Det er muligt, at 2004-tallet overvurderede det faktiske omfang, men ikke så meget, at det over en 5-årsperide kan forklare et fald på 10 procentpoint (Wollebæk og Sivesind 2010:22). En nærmere analyse viser da også, at det især er dem, der arbejder relativt få timer (under 2 t. pr. mdr.), der er faldet fra. Min pointe er, at der ikke er meget gevinst ved at engagere flere (i relativt få timer), hvis de falder fra igen: Det skaber koordinationsbesvær og øger omkostningerne hos de foreninger, der skal koordinere den frivillige indsats. Det ved man fra USA, hvor meget af den frivillige indsats faktisk fungerer ved, at en reservearmé af kortidsfrivillige trækkes ind efter behov (Hustinx 2010:168).

Det kan imidlertid ikke være et mål i sig selv, at så mange som muligt arbejder frivilligt

Min pointe er, at der ikke er meget gevinst ved at engagere flere (i relativt få timer), hvis de falder fra igen

Det kan skabe skuffelser og irritation hos dem, der er modtagere eller brugere af den frivillige indsats. Det ved man også fra bl.a. amerikanske undersøgelser af igangsatte frivillige indsatser i udsatte boligområder (Eliasoph 2011).

Endelig mener jeg, man skal overveje de problemer, der kan opstå, hvis den frivillige indsats bliver en så integreret del af velfærden, at de offentlige institutioner bliver afhængige af den samtidig med, at den frivillige arbejdsstyrke bliver mere »volatil« – dvs. at den svinger uforudsigeligt.

Hvis man seriøst vil diskutere nye metoder og veje til at rekruttere flere frivillige, så kan man, for mig at se, ikke komme uden om samtidig at diskutere fastholdelse. Med andre ord ikke kun hvad der gør det attraktivt

Hvad gør det attraktivt at forblive frivillig

at blive frivillig – men især hvad gør det attraktivt at forblive frivillig. Det er ikke sikkert, det er det samme. Og man kan heller ikke diskutere dette uden samtidig at tage en grundig diskussion af, hvilke opgaver de flere frivillige meningsfuldt kan løse og hvilke behov, de er et svar på.

Dybereliggende forandringer?

Nogle ser et fænomen som »korttidsfrivillighed« som et udtryk for, at det frivillige engagement undergår dybereliggende forandringer. I forskningen om frivilligt arbejde har man forskellige begreber for det. Nogle taler om en overgang fra en kollektiv orienteret frivillighed, hvor man dedikeret igennem mange år arbejder for den samme organisation og for den samme sag eller interesse, og hvor et forpligtende medlemskab fungerer som bindeled mellem den enkelte og fællesskabet i foreningen eller organisationen (Lorentzen 2010: 5), til en refleksiv form for frivillighed, hvor den enkelte er mere fritstillet i forhold til organisation og medlemskab, og hvor man hele tiden overvejer sit næste engagement (Hustinx & Lammertyn 2003). Man taler om, at der opstår en anden type frivillige, som efterspørger lettere indgange til frivilligt arbejde – og i nogle tilfælde også lettere udgange! Mere projektorienterede, mere orienteret mod ad hoc typer af indsatser osv. – det som nogen har kaldt »plug in« – frivillige (Eliasoph 2011). Frivillige, der har en anden tidshorisont, og som kobler sig løsere på den forening, organisation eller sammenslutning, som vedkommende træder ind i.

En refleksiv form for frivillighed

»Plug in« – frivillige

Frivilligt arbejde er – ifølge denne model – ikke længere naturligt indskrevet i en fælles referenceramme som fx det at tilhøre arbejderklassen og derfor naturligt og livslangt lægge sit frivillige engagement i arbejderbevægelsen foreninger og klubber. Der er ikke længere på samme måde en fast forventning om, at hvis man vokser op i et bestemt lokalsamfund, så vil man føle en ansvarlighed over for dette fællesskab og dermed en forpligtelse til også at yde til dette lokalsamfunds foreninger og organisationer.

Det betyder ikke nødvendigvis, at det frivillige engagement bliver mindre – men det kan blive af en anden karakter. Mere orienteret mod aktiviteten, frem for foreningen. Mere orienteret mod hvad der giver mening for mig her og nu. Og mere orienteret mod en form for nytteværdi, et konkret og synligt udbytte af indsatsen.

Mere orienteret mod aktiviteten, frem for foreningen. Mere orienteret mod hvad der giver mening for mig her og nu

Nu ved vi faktisk ikke, om det bliver sådan – eller om det allerede er sådan. Vi har ikke specielt gode undersøgelser at læne os op ad. To forhold kunne belyse det:

Hvis, for det første, tendensen med korttidsfrivillige, der kommer hurtigt ind men også hurtigt ud, bliver mere omfattende i fremtiden, så ville det være tegn på, at man skulle være særlig på vagt. Den norske undersøgelse, jeg omtalte oven for, viser lidt forskellige tendenser. På

den ene side er der faktisk en vækst i den type frivilligt engagement på det sociale område. På den anden side viser de norske data, at det er de sociale organisationer, der har lykkes bedst med at fastholde selv de frivillige, der arbejder relativt få timer (Wollebæk & Sivensind 2010:29). Som sagt ved vi ikke noget om dette, for så vidt angår Danmark.

Det andet man kunne bruge som indikator, er den andel af de frivillige, som ikke er medlem af den organisation, de arbejder frivilligt for. Vi så allerede i befolkningsundersøgelsen fra 2004, at en større andel frivillige på det sociale og sundhedsmæssige område arbejdede uden for foreningsregi sammenlignet med øvrige områder af den frivillige sektor. Det drejede sig allerede dengang om ca. halvdelen af de frivillige (Koch-Nielsen et al. 2005). En del af dette skyldes, at vi har mange bestyrelser (daginstitutioner, dagcentre, plejehjem) i offentlig regi, som folk arbejder frivilligt for. Men hvis vi igen drager de norske data ind til sammenligning, så mener man her, at der er sket en ændring, sådan at endnu flere frivillige end tidligere er uden medlemskab. Det, man ser her, er en større individuel frivillighed i tilknytning til velfærdsinstitutioner eller frivilligcentre (Wollebæk & Sivesind 2010: 79). De frivillige rekrutteres altså direkte – udenom de traditionelle foreninger.

De frivillige rekrutteres direkte – udenom de traditionelle foreninger

Det er ikke usandsynligt, at vi vil se en lignende udvikling her i landet. Først og fremmest fordi det frivillige sociale arbejde (og tilgrænsende områder som sundhed og sygdom, det boligsociale arbejde, kultur- og idrætsområdet for så vidt angår integrationsindsatser mv.) er det område, hvor den offentlige efterspørgsel efter frivillig arbejdskraft er størst. På det lokale plan trækkes de frivillige allerede ind i institutionerne. Der mangler allerede varme hænder. Det er ikke noget, der sker i fremtiden. I en medlemsundersøgelse når FOA fx frem til, at tæt på 8 ud af 10 af de medlemmer, der arbejder på plejehjem eller plejecentre, har frivillige på deres arbejdsplads (FOA 2011). Frivilligrådet (2010) har ligeledes i en pilotundersøgelse vist, at mange kommunale institutioner, især på ældreområdet, har frivillige.

Restrukturering af frivilligheden?

Det, som her er på spil, er en ændring i efterspørgselsstrukturen, hvor andre aktører end de frivillige organisationer får interesser i og bliver drivkræfter i rekrutteringen. Først og fremmest er det klart, at det offentlige i stigende grad ønsker at påvirke frivilligpolitikken og forsøger at opfordre og lægge muligheder til rette sådan, at flere påtager sig et civilt engagement. Det er jo derfor man arbejder med civilsamfundsstrategier, sammenhængende frivilligpolitikker, frivilligcentre, forløb med frivilligt arbejde på uddannelser etc.

Ændring i efterspørgselsstrukturen, hvor andre aktører end de frivillige organisationer får interesser i og bliver drivkræfter i rekrutteringen

For det andet ser vi, at også de frivillige organisationer i stigende grad udvikler strategier til at tiltrække frivillige og forsøge at tilpasse

organisationen til det, man tror, er de nye frivilliges behov og præferencer. Man tilbyder fx mere fleksibilitet og løsere strukturer, man tilbyder projekter og netværk i stedet for kontingenter og medlemskab, man tilbyder stimulerende læringsmiljøer, kurser og events, der skal gøre det mere attraktivt at være frivillig. Ændringer i det frivillige engagement sker altså ikke kun i kraft af, at individer ændrer holdninger, værdier og motivationsstruktur men også i kraft af, at foreninger og organisationer lægger rammer til rette ud fra en forventning om, at frivillige i dag vil have mere målrettede, mere individualiserede, mindre forpligtende, mere fleksible og mere personligt givende forløb.

For det tredje oplever vi, at der opstår kvalitativt helt nye måder at være frivillig på. Vi kender ikke ret meget til omfanget af disse nye former, men de er alle karakteriseret ved at være mere fritstillede i forhold til organisationerne og også mere individualiserede. Det vil for det første sige, at de ikke er afhængige af den traditionelle foreningsstruktur (de kan fx iværksættes udenom de traditionelle foreninger). Og det vil for det andet sige, at de, hvis de alligevel igangsættes af en frivillig organisation, er udtryk for en anden relation mellem den frivillige og organisationen. Det er aktiviteten eller projektet, der tæller, frem for organisationen. Disse nye former omfatter blandt andet:

»Episodisk frivillig indsats«

For det første såkaldt **»episodisk frivillig indsats«**, hvor den frivilliges indsats er afgrænset til en bestemt periode eller begivenhed. Det kan dreje sig om frivillige indsatser i forbindelse med festivaler eller andre tidsmæssigt afgrænsede 'events', hvor der er brug for mange frivillige til at løfte en stor opgave. Eller det kan dreje sig om afgrænsede forløb i sommerferier eller lignende, hvor man kan yde en frivillig indsats i et udviklingsland eller lignende.

»Corporate volunteering«

For det andet er der tilsyneladende en vækst i omfanget af det, der internationalt benævnes **»corporate volunteering«**, hvor ansatte i offentlige eller private virksomheder får fri af arbejdsgiveren til at arbejde frivilligt et bestemt antal timer af den månedlige arbejdstid.

»Virtuel frivillighed«

For det tredje opstår der nye arenaer og nye typer af frivilligt arbejde i relation til virtuelle medier. Den norske undersøgelse (Wollebæk og Sivesind 2010: 59) har afdækket en sådan **»virtuel frivillighed«**, der især knytter sig til politisk aktivitet i diskussionsfora og lignende. Ikke mindst for de yngre generationer kan der her være tale om en ny type af rekrutteringsarena for politisk deltagelse og civilt engagement.

For det fjerde, som tidligere omtalt, unges frivillige indsats, der finder sted som led i **uddannelsesforløb**. Unge kan nu opnå dokumentation i form af et diplom (Indenrigs- og Socialministeriet m.fl. 2009) for indsatsens omfang, der kan lægges ved eksamensbeviset. Sådanne mere målrettede og uddannelses- og karrierefremmende forløb (såkaldt CV-frivillige) er noget helt nyt i en nordisk sammenhæng, men der

foreligger en del internationale studier af »service learning« forløb på universiteter og lignende (Haski-Leventhal, Meijs and Hustinx 2009).

»Service learning«

Hvad er fælles for disse udviklingstræk? De er alle udtryk for forsøg på at rekonstruere frivilligheden (Hustinx 2010). Enten inde fra – det vil sige fra de frivillige organisationers side, hvor der eksperimenteres med mere fleksible former for tilknytning og nye rekrutterings- og fastholdelsesstrategier i forhold til de frivillige – og nye organisationsstrategier i forhold til ændrede krav fra omverdenen, fx kommunernes efterspørgsel efter flere frivillige. Eller ude fra – det vil sige, når aktører, der ikke er en del af den frivillige sektor – som fx stat, kommuner, virksomheder, uddannelsesinstitutioner – forsøger at styre og stimulere til frivillighed.

Forsøg på at rekonstruere frivilligheden

Hvad kan konsekvenserne af dette være?

Det jeg har forsøgt at skitsere i det foregående er, at fremtidens frivillige engagement ikke længere er et privilegeret anliggende for foreningerne i det civile samfund. Mange andre aktører får strategiske interesser.

En konsekvens af dette er, at der opstår nye typer af alliancer og samarbejder – partnerskaber som det hedder i dag – som ikke er baseret på et hierarkisk over-underordningsforhold, men som fungerer i relativt smidige netværk, og som heller ikke er begrænset af store ideologiske forskelle mellem stat, marked og civilsamfund. Det øger mulighedsrummet for de lokale organisationer og foreninger, der hurtigt kan tage initiativer og koble sig på andre aktører. Og det øger mulighederne for, at det offentlige lettere kan implementere nye tiltag i samarbejde med frivillige.

Nye typer af alliancer og samarbejder

Men fritstillingen af frivilligheden fra foreningerne og det civile samfund betyder også, at den ubetalte indsats bliver et gode, som andre kan tænke sig at disponere over (Lorentzen 2010:5). Det kan være et problem i den nuværende situation, hvor den økonomiske dagsorden er den dominerende – det flytter fokus fra den kvalitative side af ligningen; altså hvad det er, den frivillige sektor kan og gør anderledes end det offentlige; til i stedet at kigge på den kvantitative side. Altså hvordan får vi »flere hænder« til at lukke de huller, som opstår, når det offentlige bliver tvunget til at prioritere.

Fritstillingen af frivilligheden fra foreningerne og det civile samfund betyder også, at den ubetalte indsats bliver et gode, som andre kan tænke sig at disponere over

Et andet problem, der hænger sammen hermed, er, at man i denne bevægelse flytter fokus fra »input« til »output«. Outputsiden handler om at implementere offentlig politik; med andre ord om at omforme politiske beslutninger til konkrete aktiviteter og service i lokalområdet og på institutionerne. Traditionelt har det været det offentliges opgave i de skandinaviske velfærdsstater. Kun på særlige områder har den frivillige indsats været dominerende. Derimod har den frivillige sektor altid haft en betydelig rolle på input-siden, det vil sige der hvor foreninger

Flytter fokus fra »input« til »output«

og organisationer repræsenterer forskellige interesser og identiteter i (lokal)samfundet og kanaliserer dem ud i den offentlige debat og ind i den politiske beslutningsproces. Den frivillige sektor har traditionelt først og fremmest været en del af et civilt samfund – det vil sige en organisering uden for staten – ikke en del af staten. Risikoen ved partnerskabsideologien er, at det bliver vanskeligere at se forskel på stat og civilt samfund, og at de frivillige organisationer i stigende grad opfattes som det offentliges forlængede arm.

Risikoen ved partnerskabsideologien er, at det bliver vanskeligere at se forskel på stat og civilt samfund

Et sidste problem følger af de oven for nævnte: Hvis man kun fokuserer på flere hænder og output, så overser man, at den frivillige sektor har mange roller. Ofte skelner man mellem de frivillige organisationer som a) omdrejningspunkt for aktiviteter, b) omdrejningspunkt for varetagelse af interesser, c) udgangspunkt for lokal integration og d) som leverandør af service på (primært) social– og sundhedsområdet.

I sammenligning med mange andre lande har den danske (og skandinaviske) frivilligsektor sin styrke på de to første områder – og ikke på det sidste. Et sidste problem vedrørende restruktureringen af frivilligheden er derfor, at den legitime rolle for det frivillige engagement – i hvert fald på det sociale område – først og fremmest bliver forbundet med leverandørrollen. Det vil være lidt af et paradoks, hvis den eksplosion i frivilligt engagement (både i volumen og form), vi oplever lige nu, fører til en indskrænkning af frivillighedsbegrebet. Jeg tror det er vigtigt for et levende civilsamfund, at man er sig meget bevidst og arbejder aktivt for at fastholde alle rollerne – også i omverdenens bevidsthed – og ikke først og fremmest bliver identificeret med den sidste.

Vanskeligheden består i, at den frivillige sektor har vundet meget mere legitimitet de senere år

Hvordan kan den frivillige sektor og organisationerne håndtere dette pres og disse udfordringer? Vanskeligheden består i, at den frivillige sektor har vundet meget mere legitimitet de senere år. Det betyder, at opbakningen til frivilligheden og den anseelse, den nyder i befolkningen og blandt beslutningstagere, er steget betydeligt. Det betyder i næste omgang, at de frivillige organisationers selvtillid styrkes. Men det betyder også, at fristelsen til at ride med på bølgen og vokse og tage flere opgaver og flere frivillige ind bliver større. De fleste organisationer vil gerne vokse. Det er noget af det tætteste, man kommer en naturlov i samfundsvidenskaberne.

De fleste organisationer vil gerne vokse

Derfor tror jeg, det er klogt at tage diskussionen – internt og i den bredere offentlighed – om hvor grænserne for den frivillige opgaveløsning går, og hvor grænserne for egen vækst går. Man skal være klar over, at staten opruster i disse år – den spiller en betydelig rolle for vores opfattelser af hvad frivilligt arbejde er – ved at kanalisere penge i bestemte retninger, ved at skabe incitamenter for organisationer og iværksættere til at tage bestemte opgaver op samt ved at lave rammer og regler. Derfor tror jeg også, at den frivillige sektor gør klogt i at

opruste – fx ved at gå sammen og lave spilleregler, overenskomster, frivilligpolitikker mv., der gør det lettere for den enkelte organisation og den enkelte frivillige at sætte grænser, og som også gør det mere transparent, hvad man mener, der kan være frivillige opgaver, og hvad der ikke kan.

Lars Skov Henriksen er Ph.d. Professor ved Institut for Sociologi og Socialt Arbejde, Aalborg Universitet. Forskningsinteresser omfatter blandt andet tillid, frivilligt arbejde, forholdet mellem stat og civilsamfund, sociale problemer og socialpolitik.

Referencer:

Eliasoph, Nina (2011): *Making Volunteers*. Princeton, N. J.: Princeton University Press.

FOA (2011): *Det siger FOAs medlemmer om frivilligt socialt arbejde*. Lokaliseret 6/10 2011 på: http://www.foa.dk/~/media/Faelles/PDF/Rapporter-undersoegelser/2011/Frivilligt%20socialt%20arbejde%20-%20notat.ashx

Frivilligrådet (2010): *Undersøgelse af frivillige sociale foreninger*.

Haski-Leventhal, Debbie, Lucas Meijs & Lesley Hustinx (2009): The Third-party Model: Enhancing Volunteering through Governments, Corporations and Educational Institutes. *Journal of Social Policy*, 39(1).

Hustinx, Lesley (2010): Institutionally individualized volunteering: Towards a late modern re-construction. *Journal of Civil Society*, 6(2).

Hustinx, Lesley & Franz Lammertyn (2003): Collective and refelxive styles of volunteering: A sociological modernizations perspective. *Voluntas*, 14(2).

Indenrigs- og Socialministeriet, Kulturministeriet og Undervisningsministeriet (2009): *Udvalgsrapport – Tilbud om forløb med frivilligt arbejde til alle, der tager en ungdomsuddannelse*.

Koch-Nielsen, Inger, Torben Fridberg, Lars Skov Henriksen & David Rosdahl (2005): *Frivilligt arbejde. Den frivillige indsats i Danmark*. SFI. Rapport 05:20.

Lorentzen, Håkon (2010): *Frivilligsentralen mellom stat, kommune og sivilsamfunn*. Rapport. Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor. Oslo.

Regeringen (2010): *National civilsamfundsstrategi. En styrket inddragelse af civilsamfundet og frivillige organisationer i den sociale indsats*.

Regeringen (2011): *Et Danmark, der står sammen*. Regeringsgrundlag. Oktober 2011.

Wollebæk, Dag & Karl Henrik Sivesind (2010): *Fra folkebevegelse til filantropi? Frivillig innsats i Norge 1997-2009*. Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor. Oslo.

De frivillige, kernevelfærden og kommunerne

Vi har brug for flere frivillige til løsning af samfundets velfærdsopgaver. Vi skal inddrage civilsamfundets ressourcer på en bedre og mere begavet måde i løsning af samfundets opgaver. Det er nødvendigt for at kunne forbedre indsatsen over for samfundets svageste og dermed bevare de væsentligste værdier i det danske velfærdssamfund: ligheden mellem danskerne og den store gensidige tillid.

Af Knud Aarup

Frivillighedsdebatten har huseret i diverse dagblade og fagtidsskrifter i det forløbne år – ja helt frem til udskrivelse af valget. Centralt i debatten har været spørgsmålet om, hvorvidt frivillige kan og bør overtage kerneopgaver i velfærdssamfundet. Langt hovedparten af indlæggene har understreget, at frivillige på ingen måde skal erstatte de professionelle, når det gælder løsning af velfærdssamfundets kerneopgaver. Det har der været enighed om fra alle sider i det politiske spektrum, og det er gang på gang gentaget i valgkampen.

Udgangspunktet for mig er, at frivillige allerede i dag på rigtig mange områder erstatter fagprofessionelle

Udgangspunktet for mig er, at frivillige allerede i dag på rigtig mange områder erstatter fagprofessionelle. Tænk bare på indsatsen overfor udsatte voksne fx misbrugere og alkoholikere. Det helt centrale i såvel frivillighedsdebatten som i valgkampen er, at alle indlæg og debattører tager for givet, at der er enighed om, hvad velfærdssamfundets kerneopgaver er. Gang på gang udpeges de store serviceområder som børn, skole og ældre, som velfærdssamfundets kerneopgaver. Kerneopgaverne bliver derved det der gives til de mange. Men holder det? Mit udgangspunkt er, at velfærdssamfundets kerneopgaver langt snarere er de ydelser og foranstaltninger, som gives til dem, som ikke har andre muligheder, eller som har været udsat for sociale begivenheder, de ikke selv kan magte. Set i det perspektiv har det danske velfærdssamfund i mange år ikke leveret varen og det vil jeg i denne artikel sætte fokus på.

Velfærdssamfundets kerneopgaver er langt snarere de ydelser og foranstaltninger, som gives til dem, som ikke har andre muligheder

Det danske velfærdssamfund står over for meget væsentlige udfordringer. Der er nulvækst i kommunerne. Regeringen og KL har aftalt,

at udgifterne på det, der kaldes det specialiserede socialområde, dvs. tilbud til handicappede, psykisk sårbare, socialt udsatte børn og voksne, ikke må stige. I de næste 5-10 år går hver fjerde offentligt ansatte på pension. Kun få bliver erstattet. Regelmaskinen og bureaukratiet arbejder fortsat på højtryk med deraf følgende øget administration og manglende tillid til kommunernes pædagoger, lærere, sygeplejersker og sosu-assistenter.

Og sådan kunne jeg blive ved. Det er i forhold hertil, at svarene på spørgsmålene om kommunerne, kernevelfærden og de frivillige skal findes, og det i er forhold hertil, at jeg, som en af de ansvarlige for maskinrummet i det sociale Danmark, gerne vil pege på nogle dybereliggende udfordringer, som hverken de sidste måneders debat eller valgkampen egentlig har forholdt sig til.

Nogle dybereliggende udfordringer, som hverken de sidste måneders debat eller valgkampen egentlig har forholdt sig til

Det går den forkerte vej i den sociale indsats

Velfærdssamfundets kerneopgaver, forstået som tilbud til dem, som ikke har andre muligheder eller har været udsat for en social begivenhed, bliver i dag ikke varetaget godt nok. De sidste 20 år er der kommet flere fattige, flere psykisk sårbare, flere på forskellige former for overførselsindkomst og flere anbragte børn uden for hjemmet. Det har været et mål i de sidste 17 år, at 95 % af en ungdomsårgang skal have en ungdomsuddannelse. Det mål kan vi fortsat ikke indfri. De sociale problemer koncentreres i stigende omfang hos en begrænset del af befolkningen – en gruppe, som ikke får uddannelse, oftere og mere alvorligt rammes af sygdom, dør tidligt, og hvor børnene fortsat er dem, som må bære den negative sociale arv – og flere forhold kunne nævnes.

De sociale problemer koncentreres i stigende omfang hos en begrænset del af befolkningen

Alt dette er dokumenteret i talrige undersøgelser – senest viser Skolebørnsundersøgelsen 2010 (Skolebørnsundersøgelsen 2010, april 2011, Statens Institut for Folkesundhed, SDU), at uligheden blandt børn systematisk er vokset på alle tænkelige parametre fra 1984 og frem til 2010: børn i socialgruppe V og VI, (V er ufaglærte og VI er personer på overførselsindkomst) har familiemæssigt, sundhedsmæssigt, socialt osv. fået det væsentligt dårligere end de øvrige socialgrupper. De lever usundt, dyrker ikke motion, sover for lidt, har ikke nogen at tale med, er mere udsat for mobning og ryger oftere.

Ser man isoleret på de udsatte børn, ved vi fra SFIs mange undersøgelser, at der er kommet flere af dem over de sidste år, og at deres livsvilkår ikke er forbedret de sidste 20-25 år. Specielt forløbsundersøgelserne (Anbragte børns udvikling og vilkår, SFI 2008), som følger børn fra 1995 og deres forældre, har givet vigtig og på samme tid næsten pinagtig indsigt i de ulige vilkår, som anbragte børn må slås med resten af deres liv og som ofte betyder, at deres egne børn får samme skæbne.

Vender vi os mod de handicappede, viste en endog meget regeringsvenlig rapport fra SFI i 2009, at udviklingen i beskæftigelsen af handicappede ikke havde formået at følge med udviklingen i den almindelige beskæftigelse (Handicap og beskæftigelse, SFI 2009). Sagt med andre ord: De handicappede, som kom i beskæftigelse under den uden sammenligning bedste beskæftigelsessituation i mange år, var dem som havde mindre handicaps og som samtidig havde væsentlige bedre kvalifikationer end ikke-handicappede ledige. Så selv om der kunne spores en lille positiv udvikling for de handicappede, var heller ikke den noget at skrive hjem om. Samtidig viste en SFI undersøgelse fra 2010, at fx de blinde på uddannelsesområdet taber terræn i forhold til de seende, når det drejer sig om at tage uddannelse (Blinde børn – integration eller isolation? SFI 2010)

Der tegner sig et Danmarksbillede, hvor forskellene i de sociale levevilkår bliver præget af stadig større forskelle

Jeg kunne naturligvis også have nævnt en række enkeltstående positive udviklinger over de seneste 20-25 år, fx integrationen af de psykisk udviklingshæmmede i samfundet eller den seneste hjemløseplan. Men det fjerner ikke billedet af, at den sociale indsats ikke er god nok. Tværtimod tegner der sig et Danmarksbillede, hvor forskellene i de sociale levevilkår bliver præget af stadig større forskelle.

Det er der flere forklaringer på, og økonomien er ikke den eneste årsag. Der har frem for alt ikke været forsket nok i udvikling og spredning af evidensbaserede løsninger på sociale problemer. Der har været alt for lidt tværgående samarbejde på tværs af søjlerne i kommunerne – ikke mindst mellem det sociale område og børn- og skoleområdet. Socialpolitikken har mistet sin selvstændighed og er på mange områder blevet et appendiks til beskæftigelsespolitikken.

De sociale problemer er ikke løst eller afhjulpet i tilstrækkeligt omfang, og vi står nu over for en farlig udvikling

Tilbage står, at de sociale problemer ikke er løst eller afhjulpet i tilstrækkeligt omfang, og at vi nu står over for en farlig udvikling, hvor kravet om balance i økonomien bl.a. på det specialiserede område kommer til at spænde ben for en nødvendig nyudvikling af den sociale indsats over for samfundets svageste – hvis vi da fortsat vil bevare den danske velfærdsmodel.

De frivillige gør et nødvendigt arbejde, men vi har brug for mere

Det er ind i denne virkelighed, at ønsket om større frivillighed og større indsats fra civilsamfundet er rejst. Frivilligåret har sat gevaldig skub i en debat om, hvor langt frivillige kan og bør gå i forhold til at understøtte et stadig mere nedslidt velfærdssamfund. Bjarne Hastrup og Anders Ladekarl, som står i spidsen for landets to største frivilligorganisationer – Ældresagen og Dansk Røde Kors – har sagt, at frivillige ikke skal fylde »hullet« i velfærdssamfundet: *Frivillige må ikke erstatte det offentliges opgaver på velfærdssamfundets kerneområder.* (Kristeligt Dagblad den

4. april) Lignende formuleringer kan man finde hos mange, også i flere af de politiske partiers udmeldinger.

Det lyder umiddelbart rigtigt og selvindlysende. Ganske særligt når det tilføjes, at såfremt en ydelse er *visiteret,* skal den ikke leveres af en frivillig. Sådan en grænse er bl.a. formuleret af FOA i spilleregler for brug af frivillige i velfærdens institutioner. Her hedder det fx: *Ansatte løser opgaver, der er nedfældet i lovgivningen, og har ansvaret for, at opgaverne løses på en måde, der svarer til borgernes rettigheder* og videre: *frivillige udfører opgaver, hvor der ikke kræves visitation eller registrering* (www.foa.dk).

Der er imidlertid to indvendinger, man kan rejse mod dette. For det første tager grænsedragningen udgangspunkt i en opfattelse af, at der i lovgivningen er fastlagt en klar og entydig grænse eller sæt af rettigheder, som gør det muligt at sige præcist, hvad der er det offentliges ansvar, og hvad der ikke er eller hvad der præcist er ydelsens omfang. For det andet undervurderer indvendingen, at der på en lang række områder allerede leveres frivilligt arbejde, bl.a. i forhold til samfundets mest udsatte, og at denne indsats har fungeret i mange år.

Tager vi den første indvending, er problemet, at spillereglerne har deres udgangspunkt enten i de servicedeklarationer, som kommunerne på en lang række områder har skullet fastlægge siden indførelsen af kravet i kommunestyrelseslovens §82 i 1994 eller i fx servicelovens formuleringer om anvendelse af bestemte metodikker (fx funktionsevnemetoden, måling af gangdistance) til fastlæggelse af personers eventuelle behov for en offentlig ydelse. Problemet med disse standarder og de lovgivningsmæssigt fastlagte metodikker er, at der ikke behøver at være nogen form for sammenhæng mellem de ressourcer, som anvendes på området og det niveau, standarden er fastlagt til. Sagt med andre ord: Der er igennem de seneste år gennemført mange nedskæringer, uden at hverken kvalitetsstandarder eller lovgivning er ændret. En sådan fastlæggelse af grænsen for, hvad frivillige skal og kan, og hvornår de fagprofessionelle skal varetage en opgave, er hverken tilstrækkelig eller meningsfuld.

En sådan fastlæggelse af grænsen for, hvad frivillige skal og kan, og hvornår de fagprofessionelle skal varetage en opgave, er hverken tilstrækkelig eller meningsfuld

Ser vi på den anden indvending – nemlig at frivillige allerede laver et omfattende arbejde i forhold til samfundets mest udsatte – kan der, som nævnt i indledningen, blot henvises til de kirkelige frivillige organisationers arbejde. Kirkens Korshær, Blå Kors og KFUMs sociale arbejde blandt udsatte voksne vidner med al tydelighed om, at netop på et »kerne-kerne-område« i velfærdssamfundet kan frivillige varetage en afgørende og nødvendig funktion – og de har gjort det længe. Hvor skulle misbrugerne, de alkoholiserede, de hjemløse og psykisk sårbare være gået hen, hvis ikke de frivillige var stillet op i varmestuer, nattjeneste og herberg? Fx har de sidste to vintre bevist, at når mennesker

De sidste to vintre har bevist, at når mennesker – også fra andre lande – havner i nød i Danmark, er det frivillige, som finder en løsning

– også fra andre lande – havner i nød i Danmark, er det frivillige, som finder en løsning.

Der er mange andre eksempler på, at frivillige laver en helt nødvendig indsats i forhold til nødvendige velfærdsområder. Natteravnene har igennem flere år varetaget en væsentlig funktion blandt unge i nattelivet. Her stiller ansvarlige voksne op for at beskytte unge mod at komme i forskellige former for problemer som misbrug, kriminalitet, vold osv. Dansk Røde Kors' vågekoner, som hjælper og støtter ved døendes sengeleje, er eksempel på en funktion, som erstatter mange unødvendige indlæggelser på medicinske afdelinger eller brugen af hospice, og som velfærdssamfundet ikke ret gerne kan undvære. Jeg kunne fortsætte: Dansk Skoleskaks arbejde med integration, Dansk Flygtningehjælps lektiecafeer osv.

Behov for at få mobiliseret langt flere frivillige og få flyttet flere opgaver tilbage til civilsamfundet

For at vende tilbage til introduktionen er det mit klare udgangspunkt, at der i den nuværende situation er behov for at få mobiliseret langt flere frivillige og få flyttet flere opgaver tilbage til civilsamfundet alene for at få frigjort ressourcer til en forstærket social indsats. Vi vil få færre fagprofessionelle til rådighed i de næste mange år – formodentlig frem til 2040. I den situation er det vigtigt, hvis man reelt vil bevare en dansk velfærdsmodel og dermed Danmark som et trygt og sikkert samfund, hvor få har for meget og færre for lidt, at de fagprofessionelle først og fremmest bruger deres faglige ressourcer på dem, som har de største behov. Det har vi på mange måder forsømt i de sidste 20-25 år, og det kan der kun rettes op på gennem en målrettet og innovativ åbning af velfærdens institutioner over for de frivillige organisationer og civilsamfundets bidrag.

Social innovation, frivillighed og omprioritering til fordel for de svageste

I de forløbne snart 20 år har fokus været på offentlig service. Det skal opgives til fordel for en mere selektiv tilgang til ydelser

Overskriften for de kommende års udvikling af velfærdssamfundet skal være social innovation, frivillighed og omprioritering til fordel for samfundets svageste. I de forløbne snart 20 år har fokus været på offentlig service. Det skal opgives til fordel for en mere selektiv tilgang til ydelser, som starter med at inddrage de ressourcer, som civilsamfundet rummer. Her skal vi til gengæld sætte ind med fornyelse og ideudvikling.

En særlig udfordring er i den sammenhæng de mange selvejende institutioner, som driver et utal af ydelser for kommunerne. Her skal vi udvikle nye samarbejdsmodeller baseret på ligeværdighed, hvor man afhængig af den enkelte institutions vilkår og placering finder nye samarbejdsrelationer mellem kommunen og den selvejende institution. Fx kunne udviklingen af en større selvstændighed for de selvejende daginstitutioner være med til at udvikle nye modeller på dagpasningsområdet, som i langt højere grad er tilpasset og tager udgangspunkt i de

behov, som findes i lokalområdet og med inddragelse af lokalområdets civilsamfundsressourcer. Sådanne tiltag kræver samarbejde og dialog og kan ikke løses ved at ty til en markedsbaseret model som udlicitering og konkurrenceudsættelse.

Vigtigt at borgerne udvikler et ejerskab til lokalområdets institutioner

På samme måde må vi udvikle borgerinddragelsen og i højere grad basere det nære arbejde på borgere end på de brugere, som i en meget kort periode befolker den enkelte institution. Det er vigtigt, at borgerne udvikler et ejerskab til lokalområdets institutioner og ser dem i sammenhæng med andre aktiviteter, som udspilles i lokalområdet. Herved kan der også udvikles en større sammenhæng mellem de meget aldersopsplittede institutioner, som vi kender i dag. Eller man kan begynde at se på brugerbestyrelserne som et borgerkorps, der kan anvendes i den løbende politikudvikling på tværs af kommunen og ikke kun i relation til den enkelte institution eller institutionsområdet som sådant. Et godt eksempel på det er Skanderborg Kommune, hvor alle institutionsbestyrelser inddrages som ressourcepersoner i udarbejdelse af en ny kommuneplan.

Samtidig skal vi udvikle den sociale indsats over for de svageste og arbejde helt konkret for at afvikle den negative sociale arv. Her spiller uddannelse og videreudvikling af uddannelsessektoren en meget stor rolle. Målsætningerne i social- og uddannelseslovgivningen er for så vidt god nok. Vi har allerede en vis viden om, hvad der virker, men vi mangler yderligere forskning, og frem for alt mangler vi viljen til at gøre det, der er nødvendigt. På den korte sigt er det afgørende, at kommunerne får mulighed for at fortsætte indsatsen inden for det specialiserede socialområde. Den kraftige opbremsning, som er et resultat af regeringens aftale med KL i 2009, er ikke løsningen. Her må der omprioriteres, så den nødvendige indsats kan fortsætte. Det kræver også, at kommunerne aktivt medvirker i metodeudvikling, for rå besparelser er ikke vejen frem.

Frem for alt mangler vi viljen til at gøre det, der er nødvendigt

Lad os derfor holde op med at sætte fuldstændig kategoriske grænser for, hvor frivillige kan indgå i sammenhæng med eller supplere eller erstatte offentlige ydelser. Lad os i stedet sætte en åben udvikling i gang, som tager udgangspunkt i virkelighedens verden, og lad os med åbent sind i kommunerne både invitere og tage imod invitationer fra de frivillige organisationer.

Knud Aarup er social og arbejdsmarkedsdirektør i Randers Kommune, hovedbestyrelsesmedlem i Socialchefforeningen (FSD), medlem af bestyrelsen i JYFE (Jysk socialforsknings- og evalueringssamarbejde), medlem af hovedbestyrelsen i ADHD Foreningen, medlem af Advisory board ved Center for social entreprenørship samt forfatter til »Frivillighedens Velfærdssamfund«.

Frivilligt management eller kritisk potentiale

Fra frivillighedsår til frivillighedsår under en liberal socialpolitik

Af Brian Lentz

Jeg er som frivillighedspolitisk aktør blevet stillet spørgsmålet; Hvorfor er der egentligt et problem ved, at kommunen forestår organiseringen af det frivillige sociale arbejde? Jeg vil i denne artikel besvare spørgsmålet, men jeg indleder et helt andet sted.

Den liberale socialpolitik med aktivlinjen vandt indpas i Danmark i løbet af 1990'erne og manifesteredes i lovgivningen med lov om aktiv socialpolitik. I 2001 fik Danmark en liberal regering, hvilket resulterede i, at det tidligere så magtfulde Socialministerium blev kraftigt beskåret i ressortområder og økonomiske rammer, og der blev oprettet et særskilt Beskæftigelsesministerium. 2001 var dermed året, hvor den danske socialpolitik blev til beskæftigelsespolitik. Året var da også udnævnt til FN's frivillighedsår, hvor vi i Danmark fik udviklet det såkaldte Frivillighedscharter.

2001 var året, hvor den danske socialpolitik blev til beskæftigelsespolitik

I 2011 har vi et Europæisk Frivillighedsår, og Danmark har fået en national frivillighedsdag hvor vi diskuterer landets første Nationale civilsamfundsstrategi (okt. 2010).

Overordnet har vi i 10 år haft et liberalt socialpolitisk styre i Danmark. Borgernes rettigheder er blevet beskåret i takt med kravene er blevet forøget. I frivillighedssektoren har vi oplevet en statslig managementfokuseret udvikling, hvor mistænkeliggørelsen har øget fokus på kontrol og (uhensigtsmæssig og ukvalificeret) evaluering. Via økonomistyringen har staten forsøgt at gøre frivillige sociale organisationer til leverandører på beskæftigelsesområdet. Det er bl.a. forekommet ved at stille krav om, at de frivillige sociale organisationer implementerer et beskæftigelsesfremmende fokus for at komme i betragtning til socialministerielle midler, så som puljen Fælles Ansvar 2 (2006-11). Socialministeriet har iværksat forskellige indsatser, som styrer frivillige sociale organisationer i en mere markedsorienteret retning. De frivillige sociale organisationer kan modtage hjælp til at udvikle sig til virksomheder, der kan byde ind på udbudsforretninger. Tidligere ligeværdige partnerskabsmodeller mellem staten og de frivillige organisationer er i vid udstrækning blevet erstattet af ensrettede Bestiller-Udfører-Modeller, BUM.

Tidligere ligeværdige partnerskabsmodeller mellem staten og de frivillige organisationer er i vid udstrækning blevet erstattet af ensrettede Bestiller-Udfører-Modeller

Jeg vil i denne artikel debattere nogle af konsekvenserne for frivillighedsområdet under den liberale socialpolitik. I civilsamfundsstrategien blev der lanceret et kvantitativt mål om at forøge det frivillige arbejde fra ca. 30 pct. til 50 pct., og det blev fremhævet som et mål at inddrage de frivillige sociale organisationer i sektorsamarbejdet, som leverandører på markedet. Konsekvenserne af den førte politik peger da også på en styrkelse af frivilligt arbejde og af de frivillige sociale organisationer. Det interessante i denne sammenhæng er, hvilken form for frivillige medarbejdere og hvilken form for frivillige sociale organisationer det medfører.

Det kritiske potentiale i frivilligt socialt arbejde

Jeg vil i den forbindelse sætte fokus på et begreb, der konsekvent anvendes når der tales om sektorkvalitet i det frivillige sociale arbejde; *Det kritiske potentiale*. Dette begreb vil jeg relatere til en udvikling indenfor frivillighedsområdet, som synes befordret af staten; K*ommunalt organiseret frivilligt arbejde*.

Begrebet »Det kritiske potentiale« fremhæves af frivillige sociale organisationer som et væsentligt element for deres sektorkvalitet. Begrebet består af et sammensat ord, det kritiske – og potentialet. »Det kritiske« kan relateres til »det fordringsfulde og det krævende« (synonym adj.). Ordet »potentiale« kan relateres til »udviklingsmuligheder og alternativer.« Potentialet ved frivilligt socialt arbejde skal forstås kontekstuelt ved at relatere det kritiske til samfundets syn på problemer og til samfundets behandling af udsatte borgere. Herved fremstår begrebet som et udtryk for at de frivillige sociale organisationer rummer et »*samfundsændrende udviklingsperspektiv*« og/eller et samfundsændrende korrektiv til det eksisterende. Sektorkvaliteten rummer således en potentiel kritisk position i forhold til statens behandling af samfundets udsatte borgere.

»Det kritiske potentiale« fremhæves af frivillige sociale organisationer som et væsentligt element for deres sektorkvalitet

Den sociale frivillighedssektor relaterer sig ofte til en empowermentinspireret tradition, hvorved de frivillige organisationer repræsenterer et mål om at hjælpe borgerne til at opnå en indsigt i strukturelle magtforhold for derigennem at gøre borgerne til forandringsagenter i eget liv. En indsigt der kan modvirke den individualiserede afmagt uden at fjerne ansvaret for egen handling.

Den sociale frivillighedssektor anser desuden sin rolle som innovativ og *komplementær*. Det vil sige, at organisationerne anser det som en kvalitet at yde indsatser for udsatte borgere, som staten enten ikke påtager sig et ansvar overfor, eller ved at påtage sig opgaver, som de mener, at kunne varetage mere kvalificeret end den offentlige/private sektor.

Den sociale frivillighedssektor anser desuden sin rolle som innovativ og komplementær

Jeg mener endvidere, at der forekommer belæg for at definere det kritiske potentiale mere bredt , således at det kan opfattes som en slags

Der forekommer belæg for at definere det kritiske potentiale mere bredt

tillægsværdi. En værdi som ligger i forlængelse af det eksisterende, og som dermed kan udgøre et supplement. Det kan være et supplement ved at se på en opgave med »andre øjne« og dermed bidrage til andre løsningsmodeller. Dette behøver ikke nødvendigvis at være store samfundsændrende udviklinger, det kan også være på mikroniveau, hvor frivillige medarbejdere f.eks. kan bidrage med forslag til alternative måder, fx at arrangere udflugter for plejehjemsbeboere.

Jeg er således af den opfattelse, at begrebet »det kritiske potentiale« både rummer socialpolitiske modspil til staten, såvel som det rummer små konkrete forbedringer i dagligdagen over for vores medborgere – særligt borgere der befinder sig i udsatte situationer, og dermed er afhængige af andres hjælp.

Frivilligt arbejde i tæt relation til kommunale indsatser

Der har længe været en uskreven arbejdsdeling mellem frivillighedssektoren og den offentlige sektor, som jeg vil skitserer herunder, for efterfølgende lettere at kunne illustrere den nye udvikling i sektorsamspillet.

Bruger- og pårørenderåd, bestyrelsesarbejde for kommunale skoler mv. er glimrende eksempler på et anerkendt frivillighedsarbejde, som er tæt på kommunale indsatser. Denne form for frivilligt arbejde udgør en samfundsgevinst, hvilket der synes at herske konsensus om. Derudover har der været frivillige på kommunale institutioner som plejehjem, som har varetaget »kan opgaver«, som har suppleret medarbejderne. Dette er forekommet ved, at de frivillige enten har været selvorganiseret i et lille netværk med en valgt frivillighedsrepræsentant, eller at de har været organiseret i en forening/frivillig social organisation. Derudover er der selvfølgelig mange gode eksempler på, at pårørende/enkeltpersoner ad hoc har givet en hånd med i en given situation, som fx en skoleudflugt. Denne håndsrækning har således ikke været organiseret, hvorfor det ikke er frivilligt arbejde, men betragtes som individualiseret hjælpsomhed, altså aktivt medborgerskab. Der hersker også bred enighed om, at borgernes hjælpsomhed udgør en værdsat samfundsgevinst. Mange kommunale institutioner har oplevet en overgangsperiode, hvor der er kommet flere og flere ad hoc hjælpsomme borgere, hvilket har ført til, at institutionen har hjulpet denne aktive borgergruppe til en form for selvorganisering eller bedt en eksisterende forening/organisation om hjælp til en organisering af de frivillige. Herunder udarbejdelse af en form for frivillighedspolitik med en gensidig forventningsafstemning og –forpligtelse. I disse situationer bliver der valgt en frivillighedsrepræsentant, og institutionen finder en frivillighedsansvarlig personale og samspillet derimellem viser sig oftest

Mange kommunale institutioner har oplevet en overgangsperiode, hvor der er kommet flere og flere ad hoc hjælpsomme borgere

at tilføre energi, ressourcer og ikke mindst forbedringer af procedurer/indsatser.

Der forekommer også eksempler på, at kommunen mangler en frivillig social organisation til at indgå i et samarbejde for at løfte en ny velfærdsopgave. I en sådan situation forekommer der også sektorkonsensus om, at kommunen kan initiere en ny frivillig indsats. En indsats der efterfølgende skal forankres i en form for selvorganisering.

Kommunen kan initiere en ny frivillig indsats

Kommunalt organiseret frivilligt arbejde

Resultatet af de nye strømninger, som kommer til udtryk i frivilligt arbejde, er en ny type kommunal frivillighed, som staten har søgt optimeret. En frivillighed som repræsenterer nogle værdibetragtninger som er anderledes, end det var tilfældet, da Frivillighedscharteret i sin tid blev udfærdiget. Kommunerne går nu offensivt ud og rekrutterer frivillige til at hjælpe med at løse konkrete velfærdsopgaver i kommunale institutioner (på matriklen) i tæt samarbejde med kommunalt ansatte medarbejdere. Disse frivillige bliver ikke organiseret med en egen form for demokratisk repræsentation udenom kommunen, men bliver derimod rekrutteret med henblik på at udføre en nøje defineret opgave, altså Bestiller-Udfører-Modellen.

Kommunerne går nu offensivt ud og rekrutterer frivillige til at hjælpe med at løse konkrete velfærdsopgaver i kommunale institutioner

For at illustrere nogle pointer ved den nye form for frivillighed har jeg valgt en case fra et kommunalt organiseret frivilligt arbejde, som sætter tingene lidt på spidsen. Denne case vil jeg stille overfor en forståelse af det frivillige arbejdes kritiske potentiale og dermed sammenligne forskellige former for frivillighed.

Case om »Lær at leve med kronisk sygdom«

Lær at leve med kronisk sygdom er et koncept med fokus på selvhjælp og forebyggelse. I Danmark er konceptet relateret til komiteen for Sundhedsoplysning, og mange kommuner udbyder kurset til deres borgere. Der er tale om et meget stringent koncept, som ikke overlader nogen mulighed for, at den frivillige selv præger fremstillingens form og indhold. De enkelte elementer i konceptet må ikke op- eller nedtones i fremlæggelsen. Kurset skal gennemføres på eksakt afsat tidsrum over et bestemt antal gange. Kommunerne betaler komiteen for at få uddannet frivillige instruktører, som siden kan undervise borgere frivilligt. De frivillige instruktører er således organiseret under en kommune, og nogle kommuner udfærdiger en frivillighedskontrakt som underskrives af den frivillige og af kommunens repræsentant.

Nogle kommuner udfærdiger en frivillighedskontrakt som underskrives af den frivillige og af kommunens repræsentant

Der er her tale om, at den frivillige medarbejder udfører et omsorgsarbejde over for andre medborgere. Det er en form for frivilligt arbejde, som unægteligt har en værdi i sig selv. En værdi som jeg bestemt ikke vil underkende, men forholde mig refleksiv overfor.

Samarbejdsformen

Vi mener, at casen er karakteriseret ved følgende uheldige aspekter: 1) ingen eller meget ringe form for indflydelse på arbejdets planlægning 2) ingen eller meget ringe form for indflydelse på arbejdets udførelse 3) ingen indbygget mulighed for at kunne påvirke konceptet fremadrettet. 4) ingen eller meget ringe form for dialog med andre frivillige medarbejdere – uden tilstedeværelse af staten/bestilleren 5) ingen organiseret repræsentation i form af en demokratisk valgt frivillighedsrepræsentant 6) kommunens frivillighedspolitik signalerer at den frivillige udgør en værdi ved at udføre det bestilte arbejde på den bestilte måde uden at modtage lønsum for indsatsen.

Jeg mener at denne form for frivilligt arbejde kan betragtes som et resultat af den førte liberale socialpolitik. Denne frivillighedsform har jeg valgt at benævne som »**Frivillig Management**« – en form for statslig styret frivillighed.

»Frivillig Management« – en form for statslig styret frivillighed

Såfremt samfundet oplever det som en værdi at de frivillige også skal kunne udgøre et kritisk potentiale forekommer denne form for frivillighed yderst uhensigtsmæssig. Det interessante ved de uddragede aspekter fra denne case er, at samarbejdsformen og resultatet i vid udstrækning svarer til den organiserede frivillige indsats på mange kommunale institutioner. Selvom casen sætter tingene på spidsen, og den enkelte kommunale institution sikkert giver lidt mere plads til den frivilliges råderum, så forekommer der alligevel et klart overlap i tendensen. Den kommunale institution undlader et samarbejde med de organiserede frivillige ved selv at forsøge at forestå indsatsen med koordineringen af de frivillige. Derved befordrer de ikke et alternativt udviklingspotentiale men styrer en ulønnet arbejdskraft. Såfremt det offentlige udelukkende opfatter samarbejdet med frivillige som ressourcekrævende, kan det offentlige måske ud fra en costbenefitanalyse betragte det som hensigtsmæssigt at springe det selvorganiserende led over, dvs. de frivilliges egen stemme. Såfremt man ud fra en Bestiller-Udfører-Model blot er interesseret i at inddrage en ukritisk og gratis arbejdskraft til at udføre arbejdet, så kan modellen måske betragtes som hensigtsmæssig. Jeg anser ikke den kommunale organisering af frivilligt arbejde som bevidst strategi for at afkoble et kritisk samfundspotentiale. Mit ærinde er at gøre opmærksom på en utilsigtet konsekvens af den førte politik.

En utilsigtet konsekvens af den førte politik

Når politikkerne hylder potentialet i frivillighedssektoren, er det vigtigt at holde sig for øje, at der forekommer forskellige potentialer. Det er mit håb, at der ikke kun vil være fokus på ulønnet arbejde, når der tales om frivillighedssektorens kvalitet.

Det er mit håb, at der ikke kun vil være fokus på ulønnet arbejde, når der tales om frivillighedssektorens kvalitet

Mange frivillige sociale organisationer ved at det er en stor opgave at opbygge og sikre en kvalificeret frivillighedskultur. At arbejde med

(bruger)frivillige er ikke udelukkende tilførsel af ressourcer til udførslen af opgaverne, men det har et væsentligt inkluderende element, og selvom det ikke altid giver et stort øjeblikkeligt »output«, så giver det på den lange bane et samfundsbefordrende »outcome«. Det vil sige at den respektive organisation ikke nødvendigvis får lige så mange ressourcer ud af den person, som de inkluderer som frivillige – men borgeren og samfundet opnår en vigtig gevinst. På denne måde arbejder vi i SydhavnsCompagniet med frivillige ud fra et anerkendende og samfundsinkluderende perspektiv.

Værdien i den sociale frivillighedssektor

Den sociale frivillighedssektor rummer en stor værdi. Ulønnet arbejdskraft udgør måske en værdi i sig selv, men den suppleres af en langt vigtigere værdi ved at styrke sammenhængskraften i vores samfund. Sektoren medvirker til at forebygge at udsatte borgere ikke internaliserer afmagten og vender normalsamfundet ryggen, ved at udsatte borgere i højere grad oplever sig inkluderet i civilsamfundsopgaver og får mulighed for at bidrage i konstruktive sammenhænge, uanset hvilke og hvor mange ressourcer disse borgere kan bidrage med. De frivillige sociale organisationer udgør en platform til at udvikle nye demokratiformer, til at kvalificere samfundets dømmekraft og til at udvikle nye sociale praksisformer. De repræsenterer også en alternativ optik og et moralsk korrektiv, der ikke lader sig styre af en statslig eller en markedsbaseret optik.

De frivillige sociale organisationer udgør en platform til at udvikle nye demokratiformer

Anbefalinger til sektorsamarbejdet

Min opfordring til vores nye regering og til landets kommuner er derfor, at have øje for, at det frivillige sociale arbejdes potentiale rækker langt ud over den ulønnede arbejdskraft. Gå i dialog med den frivillige verden frem for at forsøge at overtage opgaverne. Se i den forbindelse de spilleregler som Frivilligt Forum har udarbejdet med toneangivne fagforeninger. Her sættes der fokus på samarbejdet mellem offentlige og frivillige medarbejdere (www.frivilligtforum.dk). Mød organisationerne tillidsfuldt og bidrag dermed til at styrke mangfoldigheden, udvikle demokratiforståelsen og den sociale innovation samt at nedbryde unødvendigt bureaukrati. Giv den frivillige verden mulighed for at byde ind på velfærdsopgaver, men undlad at tvinge dem via økonomistyring, til at blive almindelige markedsaktører, der skal varetage driftsopgaver. Benyt civilsamfundsorganisationerne til kreativ velfærdsudvikling ved at indgå i ligeværdige partnerskaber og lad disse mulighedsmaskiner erstatte de ensrettede udbudsforretninger der risikerer at reducere frivillige sociale organisationer til Management organisationer. Vis os tillid og tildel os nogle ordentlige rammevilkår. Evaluer os, men gør det i

Benyt civilsamfundsorganisationerne til kreativ velfærdsudvikling

dialog med os, så vi sikrer en kvalificeret og meningsfuld bedømmelse. Benyt den sociale frivillighedssektor som innovationslaboratorier for at sikre bedst mulig velfærd.

Brian Lentz er leder af SydhavnsCompagniet, bestyrelsesmedlem i Frivilligt Forum og medlem af Landsstyrelsen i Socialpolitisk Forening

FRIVILLIGHEDENS ANSIGTER

– Europæisk år for frivilligt arbejde 2011

Frivillighedens Ansigter er en kampagne, der er blevet til i et samarbejde mellem Frivillig-Center Lolland, Lollands Kommune, AOF Danmark, FIC og Socialpolitisk Forening.

Kampagnen sætter fokus på glæden og udfordringerne ved at være frivillig – lokalt, nationalt og globalt. Kampagnen har til formål at anerkende og synliggøre den frivillige indsats og motivere til en frivillig indsat. I den forbindelse har vi udgivet folderen Fri & Villig med fortællinger om frivilligt arbejde.

Find folderen på bibliotekerne eller på www.frivillighedensansigter.dk

Anmeldelse af Knud Vilby:

UDSAT! Optegnelser om liv og nød

Socialpolitisk Forlag og Forlaget Per Kofod

Af Jann Sjursen

Knud Vilby har med egne ord skrevet en lille bog om store emner. Bogen er ganske vist forholdsvis kort, men den forholder sig til en række yderst relevante problemstillinger i vores samfund.

Med udgangspunkt i begreberne center – periferi, fattigdom – muligheder, med eller mod systemet, ulighed, de ubrugelige og vækst – omfordeling beskriver bogen samfundsudviklingen i forhold til fattige og socialt udsatte mennesker i både Danmark, men også Afrika, det østlige Europa og Latinamerika. Dette gøres ved at belyse ligheder og forskelle mellem landene over tid.

I sine beskrivelser af Danmark og de andre lande trækker Vilby på den viden og de erfaringer, som han har opnået gennem sit arbejde i både Danmark og udlandet. Disse beskrivelser af sociale problemer i langt fattigere lande end Danmark bidrager ved at sætte udviklingen i et globalt perspektiv. Personligt finder jeg denne vinkel interessant. Qua mit job som generalsekretær i Caritas Danmark og min post som formand for Rådet for Socialt Udsatte skal jeg også dagligt forholde mig til begge verdener.

Baggrunden for bogen er den nuværende situation, hvor de sociale problemer vokser på trods af stor rigdom både i Danmark, men også globalt. Mange mennesker lever i fattigdom, og for nyligt viste tal, at uligheden i Danmark stiger. Denne problematik gør sig ligeledes gældende på verdensplan, hvor afstanden mellem de forskellige lande vokser, idet nogle lande forbliver fanget i dyb fattigdom, mens andre lande oplever en stigende rigdom.

Vilby forsøger at forklare, hvorfor denne udvikling er sket. Han fremhæver politiske beslutningers betydning for den negative udvikling i Danmark. Igennem en længere periode er socialpolitikken blevet mere og mere invaderet af økonomisk nytteværdi betragtninger. Individets værdi ligestilles i højere grad med dets nytteværdi på arbejdsmarkedet. Især det seneste årti har demonstreret dette. Alle skal kunne forsørge sig selv via deres arbejde, og fra politisk side ses beskæftigelse i høj grad som løsningen på næsten alle former for sociale problemer, og man koncentrerer indsatsen om at få folk ud på arbejdsmarkedet.

Den økonomiske nytteværdi tænkning er også lagt til grund for en reduktion i en række sociale ydelser for at det bedre skal kunne betale sig at arbejde. Man forudsætter, at folk er arbejdsløse og kontanthjælpsmodtagere, fordi det ikke kan betale sig at arbejde, ikke fordi de er syge, eller der ikke er arbejde at finde. Økonomiske sanktioner og konsekvens er blevet central i indsatsen overfor socialt udsatte, og indsatsen foregår ikke med et menneskeligt sigte for øje. Bogen skitserer fint denne udvikling og beskriver også de konsekvenser, som udviklingen har haft. I den aktuelle fattigdomsdebat fremhæves det ofte, at de økonomiske sanktioner og lave ydelser medvirker til at gøre de fattige endnu fattigere, og det fremgår tydeligt, at disse redskaber ikke skaber noget incitament til at arbejde hos de socialt udsatte. I stedet sættes de under et endnu større pres.

I bogen fremhæves også andre politiske beslutninger, der har været med til at skabe større afstand og ulighed i samfundet. Der er blevet større afstand mellem center og periferien i Danmark, og udkantsområderne er i dag udtyndet for mange af dets tidligere funktioner. Dette er en konsekvens af politiske valg, hvor man har ønsket at centralisere og effektivisere, og udkantskommunerne kæmper nu med dårlig økonomi og fattige familier. Vilby sammenligner denne udvikling med en metropol-satellit-model, der beskriver, hvordan den kapitalistiske udvikling har trukket ressourcer ud af de latinamerikanske lande og opnået en økonomisk gevinst med underudvikling i de latinamerikanske lande som konsekvens. På samme måde har centraliseringer i Danmark trukket ressourcerne med til de større byer, mens udkanten bliver fattigere. Sammenligningen fungerer og giver et godt billede af den udvikling, der er sket i Danmark, men med den bemærkning, at lige i disse år, ser det ud til landene i Latinamerika udvikler sig økonomisk hurtigere end de gamle centre, selv om der skal mange år til, før de rige lande er indhentet.

Bogen dedikerer et kapitel til at beskrive vigtigheden af lighed. Lige samfund giver en højere social mobilitet, og giver hver enkelt de bedste muligheder for at udfolde sit talent. Et lige samfund betyder desuden større tillid til andre mennesker og samfundssystemet. Derimod vil ulighed i et samfund medføre flere syge, en højere dødelighed, lav social mobilitet og mere kriminalitet. I forhold til sidstnævnte gør Vilby nogle interessante betragtninger, idet der samtidig med den stigende ulighed i Danmark er kommet mere fokus på nul-tolerance. Dette har betydet, at der i 2010 var 10.006 fængselsdomme og 70.818 måneders strafmasse. Til sammenligning var tallene i 2000 6.737 fængselsdomme og 49.245 måneders strafmasse. Disse tal, som Vilby finder frem, må siges at være tankevækkende.

Ulighed og fattigdom fører for det enkelte individ ikke kun til mangel på økonomiske ressourcer, men også til mangel på menneskelige

ressourcer. For mange får fattigdom konsekvenser i form ensomhed, isolation og resignation. Man bliver menneskesky, mister sine netværk og ender dermed med at stå uden for fællesskabet. Følelsen af at være ekskluderet fra et samfund, der ikke repræsenterer ens interesser, kan medvirke til, at der opstår modborgere, der ikke føler sig set og hørt af samfundet og fællesskabet. Virkelighedsopfattelsen hos disse modborgere er, at de ikke bliver anerkendt som det, de er, og de søger mod andre fællesskaber og miljøer, der er i opposition til det officielle Danmark. Vilby har en pointe i, at det er vigtigt at sikre inklusion af alle og sikre, at alle mennesker føler, at de har værdi for samfundet. I den forbindelse kan det vække undren, at Vilby vælger at anvende titlen »de ubrugelige« på et af kapitlerne.

Sproget i bogen er let og ligetil, og den henvender sig derfor ikke kun til fagfolk, men til alle med interesse i samfundsforhold og vilkårene for socialt udsatte. Bogen må siges at være modig, idet den forsøger at drage paralleller fra den nære verden i Gevninge og omegn til den globale landsby og fra Knuds barndom i 50'erne til nutiden. Bogen gør dermed et forsøg på at forklare nogle af de store sammenhænge i verden bl.a. illustreret med situationer og hændelser, som Knud Vilby selv er en del af. Bogen bliver særligt levende netop der, hvor Vilby inddrager fortællinger fra sin egen opvækst og sit arbejdsliv. Det gælder blandt andet historien om, hvordan møllersønnen Knud med støtte fra sine forældre blev en af de privilegerede modsat landarbejdersønnerne fra godset. Bogen har flere steder karakter af en erindring, hvor Vilby gør status over de mange ting, som han har oplevet gennem sit virke.

Det er glædeligt med en bog, der sætter de socialt udsatte og deres levevilkår på dagsordenen. Social udsatte overses i den generelle samfundsdebat. Derfor kan bogen også ses som et tiltrængt bidrag til den bredere debat om nødvendigheden af et inkluderende samfund, hvor man bekæmper fattigdommen og tager hånd om alle.

Jann Sjursen er generalsekretær i Caritas Danmark og formand for Rådet for Socialt Udsatte

Udvikleren Rokhaya Diop

Af Pia Weise Pedersen og Per Bregengaard

En hest vrinsker i natten. Hunden Bobby rører på sig, kommer op og går langsomt i retning af lyden. En tynd mand i en slidt blå kjortel dukker frem af mørket. Han slæber sig af sted ved hjælp af en lang stok, som han klamrer sig til. Alle begynder på udvekslingen af talløse hilsner, som blot gentages, når man løber tør for nye. Han har et ærinde om noget med en brønd.

Vi sidder ude foran vejlederen Rokhaya Diops bolig på Maison Familiale Rurale (MFR) i Fandène ca. 80 km. øst for hovedstaden Dakar i det vestafrikanske land Senegal.

Den halte mand er peul. Han tilhører et gammelt nomadefolk, hvor mange er blevet bofaste i takt med alvorlige tørkeperioder, og at landbruget har bredt sig som følge af befolkningsvæksten. Han hører til områdets fattigste. Konen er meget lille og retarderet, og en datter er albino, får vi at vide.

Datteren er omkring 12 år. Hun vandrer hver dag troligt de 6-7 km til mellemskolen, taler udmærket fransk og mere end et par ord engelsk. Det sidste er et særsyn. Og så er hun utrolig nysgerrig, da vi sammen med Rokhaya besøger familien den følgende dag.

Besøget gælder ikke albinopigen, men en brønd til familien, så den ikke skal gå mere end 1 km efter vand og kan supplere indtægterne fra får, nogle køer og lidt hirse til eget forbrug med dyrkning af grøntsager.

Rokhaya har fået betroet nogle penge til at få gravet brønden af en belgisk kvinde, hun har lært at kende gennem en bistandsorganisation, som har arbejdet sammen med MFR'et i Fandène.

At sørge for en brønd til en fattig familie ligger i udkanten af det, som er Rokhays arbejde i uddannelsesbevægelsen MFR. Den har som filosofi at forbedre landbefolkningens levevilkår ved at uddanne den ud fra og til tilværelsen på landet.

Rokhaya er en ildsjæl med et stort hjerte. Hun har ydet en bemærkelsesværdig indsats, som vi gerne vil skildre gennem en lille og meget lokal fortælling om udvikling i Afrika.

Historien om Rokhaya fortjener at blive fortalt

Rokhaya begyndte sin vejlederuddannelse i Fandène for mere end 40 år siden og vendte efter nogle år andre steder tilbage dertil i 1982. Frem til 1986-87 var hun og de andre vejledere på landets MFR-centre offentligt ansatte, men det blev afskaffet med den nedskærings- og privatiseringsbølge, landet gennemgik under firsernes store internationale gældskrise, hvor renteniveauet var tårnhøjt. Det var ikke kun Danmark, som dengang stod på den økonomiske afgrunds rand.

Siden afskaffelsen af statslønnen har Rokhaya med mellemrum haft lønindtægt fra små og store udenlandske bistandsprojekter, som MFR på lokalt eller nationalt niveau har kunnet skaffe til veje. Bidrag fra renter på små kreditprojekter og salget af bevægelsens årskort for 10-15 kr. har i perioder kunnet

supplere, men rigtig meget af hendes arbejde har været af frivillig karakter.

Rokhaya forklarer det med, at MFR er en del af hende. Hun har heller ikke haft noget alternativ til at fortsætte. Man må få det, man kan få, sådan er det at arbejde med udvikling og meget andet i store dele af den fattige verden.

Rokhayas og MFR-bevægelsens arbejde har været vigtig for fremskridtene i Fandène-området og mange andre steder i Senegal. De mindre og større projekter, som bl.a. »les amis danois« (Maisons Familiales Rurales' Venner i Danmark) har kunnet formidle gennem de seneste 20 år takket være støtte fra fonde og Danida, har været med til at skabe udvikling. For udvikling er ikke noget, der sker, den skabes af mennesker som Rokhaya.

Rokhaya husker fra sine unge dage, hvordan kvindernes salg af palmevin i provinsbyen Thiès 7-8 km fra Fandène udgjorde en væsentlig del af pengeindkomsten i den kristne sérère-landsby. Mange gik hele vejen frem og tilbage for at spare penge til kørsel. Det gør handelskvinderne ikke længere.

Det var mændene, som høstede vinen. Og de drak også en hel del af den. Tapning af vin ødelægger ronjepalmen, og man måtte efterhånden gå længere og længere for at tappe.

Nye ideer og muligheder for bedre udnyttelse af ressourcerne

Tørkeperioden især i 1973-74 med fejlslagen hirse- og jordnødhøst udgjorde på mange måder et omslag. Det er ofte alvorlige kriser, som skaber det nye. Man må klare sig på anden vis end den sædvanlige. Ronjepalmen får en anden værdi, da man begynder at fremstille koste, kurve, sigter, skamler og andet af palmens store stive blade og bladstængler. Man stopper med at ødelægge ronjeen, fordi dens nye værdi gør den til nogens.

Det er på samme tid dyrkningen af chili og grøntsager i tørtiden tager til og afløser salget af palmevin som en væsentlig indtægtskilde. Introduktionen af nye og forbedrede sorter af kål, gulerødder, løg, auberginer og bønner er i høj grad MFR og Rokhayas værk.

Dyrkning af grøntsager er arbejdskrævende, for de skal vandes. Og vanding kræver brønde. MFR er med til at skaffe finansiering til denne form for hjælp til selvhjælp. MFR-kvinderne organiserer sig i grupper omkring grøntsagsproduktionen. At kvinderne begynder at dyrke grøntsager til eget forbrug og til salg i byen, indebærer en udvidelse af deres arbejdstid.

De kristne sérère-kvinder har altid arbejdet meget. Mange af deres medsøstre blandt nabolandsbyernes muslimske wolofer og peuler har det på nogle punkter lettere. De indgår ofte i polygame ægteskaber, hvor husholdningsarbejdet gerne går på skift mellem kvinderne. Det handler ikke kun om at tilberede måltiderne, vaske og feje. Det handler også om den tunge byrde, det er at bære baljevis af vand hjem fra brønden og om at behandle hirsen.

Den dumpe lyd fra kvinder, der tidligt om morgenen stamper hirse med deres stødere i de store mortere, er i færd med at forsvinde. Den er afløst af motorlarmen fra MFR'ets tærskeværk og mølle.

MFR'ets tærskeværk og mølle letter kvinderne i deres arbejde. Kvinderne betaler hver gang, de får en portion hirse behandlet. Det er deres styregruppe, der står for maskineriets drift, vedligeholdelse og fornyelse.

Rokhaya er bevidst om, at tærskeværk og mølle bidrager til udviklingen, for kvinderne får bedre tid til deres økonomiske aktiviteter

som grøntsagsdyrkning og småhandel. Den bedre vandforsyning gennem flere brønde og fordeling af vandet gennem nedlagte rør øger på samme måde produktiviteten. Nogle steder er der endog etableret små vandtårne med et tilhørende ledningsnet og vandhaner i husholdningen eller på et gadehjørne og i chilli- og grøntsagshaverne. Det evige slæb med at bære vand er taget af.

Der er sket meget i Rokhayas tid som udvikler i Fandène-området

Vi husker fra vores første besøg i 80'erne, at de unge efter regntiden dyrkede chili nede i det udtørrede flodleje. De gravede huller for at skaffe vand, og gravearbejdet fortsatte i takt med den synkende vandstand. De nåede efter uger og måneders forløb en dybde på flere meter. En jordtrappe sneglede sig rundt langs skaktens kant. Efter høsten blev arbejdet opgivet, og den efterfølgende regntid slettede alle spor.

Vi kigger fra den lille bro over flodlejet på det vissengrønne vildnis, den gode regntid for et par måneder siden har næret. Udviklingen har gjort, at chili-haverne i flodsengen er forsvundet. De er afløst af chili-marker. Men udvikling handler ikke kun om økonomiske aktiviteter.

De mange polioramte børn står skarpt i erindringen om Fandène i 80'erne. Forfærdelige epidemier vendte med mellemrum tilbage. Børn døde eller blev invalideret for livstid. Den fattige peul i den slidte blå kjortel var langt fra det eneste offer.

Rokhaya og MFR'ets sundhedsarbejde og vejledning har lokalt været et godt udgangspunkt for de store nationale vaccinationskampagner, der også omfatter de hårde børnesygdomme. Polioen er i dag udryddet og børnesygdommene sjældne. Diaréerne er blevet mindre alvorlige med den bedre hygiejne, sundhedsarbejdet har ført med sig. Den mere varierede og vitaminrige kost har også gjort børnene sundere.

Mange børn har fået det bedre og langt de fleste går i skole

Fandènes fransksprogede katolske privatskole er af ældre dato. Præsten har gennem årtier ihærdigt prædiket skolegang for menigheden, og stedets mange kristne sérère har efterhånden en længere tradition for at »investere« i deres børns skolegang, for der skal hver eneste måned betales dyre skolepenge.

Fandène-områdets peul- og wolof-landsbyer er muslimske. Her er der udelukkende tradition for et par år i koranskolen. Børnene lærer de hellige koranvers og kan følge dem med fingeren på trætavlen. Det giver kun sjældent læsefærdigheder i vores forstand, og regning er ikke en del af undervisningen i den sædvanlige koranskole.

En del unge og voksne – især kvinder – i peul- og wolof-landsbyerne har dog gennem de seneste årtier udviklet læse-, skrive- og regnefærdigheder på deres eget sprog. De har fulgt MFRs kurser i funktionel alfabetisering på lokalsprogene.

Formålet med alfabetiseringen er især at kunne læse instruktionshæfter, skrive meddelelser og holde regnskab. Det funktionelle handler om at forbinde indlæringen af læse-, skrive og regnefærdighederne med konkrete aktiviteter, så det bliver meningsfuldt at lære færdighederne i et miljø, hvor de hidtil ikke har været i brug.

MFR udlåner pengebeløb til grupper af deltagende handelskvinder, så de kan foretage lidt større indkøb med henblik på videresalg. De lærer at beregne deres om-

kostninger – også til renterne på lånet – og fortjenester ved salg.

Rokhaya forklarer, at især kvindernes alfabetisering og nye regnefærdigheder har været med til at skabe behovet for og formulere kravet om, at deres børn kommer i en rigtig skole, og med en rigtig skole menes der den franskprogede skole, for fransk er Senegals officielle sprog.

Rokhaya har været fødselshjælper og MFR'et en kuvøse for offentlige skoler i Fandène-området. For en offentlig skole er ikke noget, som blot kommer, når det handler om Senegal. Staten er villig til at betale lærerlønnen. Resten må lokalsamfundet eller forældrene betale. I praksis bliver det forældrene.

Andelen af analfabeter i lokalområdet er på vej ned, men der er stadig et stykke vej. Også mange fattige nyder godt af en offentlig skole på trods af indskrivningsgebyr og udgifter til skolemateriel. Det er ikke længere noget særsyn, at den fattige albinopige går i skole, selvom hun sikkert ikke var blevet indskrevet uden Rokhayas hjælp. Men de fattigste har ofte vanskeligt ved at være med i udviklingen, fordi det kræver ressourcer at deltage i den.

Intet er gratis

Medlemskontingentet til MFR er en betingelse for at deltage i bevægelsens alfabetiseringskurser og få adgang til de lån, MFR kan tilbyde. Og kommer man til at spise et lån op eller formøbler det på anden vis, så er man dømt ude.

Det koster medlemskab og penge at spare tid for at få hirsen afskallet og malet til mel med den moderne teknik. At få nem adgang til vand er heller ikke gratis og mange uden ressourcer har det med at resignere. Intet lykkes. De forventer ingenting, ej heller at Gud eller barmhjertige mennesker forbarmer sig over dem. Albinopigen synes at være af en anden støbning.

Ikke al bistand til den fattige del af vor klode lykkes. Den, der er rettet mod de allerfattigste, er den vanskeligste. Det gælder i Senegal såvel som i Danmark. MFR-bevægelsen har oplevet mange frustrationer og fejlslagne projekter, sådan har Rokhayas liv også været. Men tænker vi tilbage på vores første møde med hende og MFR-Fandène i 1984 er levevilkårene for rigtig mange i området klart forbedrede.

Pia Weise Pedersen og Per Bregengaard er medlemmer af Maisons Familiales Rurales' Venner i Danmark

Danidas rejsestipendium og MFRs Venner i Danmark har medfinansieret rejse og ophold

UDSAT!
Optegnelser om liv og nød

UDSAT! Optegnelser om liv og nød af Knud Vilby koster 175 kr.

Bogen er udgivet på Socialpolitisk Forlag og Forlaget Per Kofod.

Medlemmer af Socialpolitisk Forening kan i oktober og november købe bogen hos Socialpolitisk Forlag for 150 kr. inkl. forsendelsesomkostninger.

Beløbet indsættes på forlagets konto i Merkur Bank: Reg. 8401 konto 1107616 med tydelig angivele af navn og adresse, så sender vi bogen.

Se anmeldelsen side 31

Socialpolitisk Forenings ledelse

Formand
Knud Vilby

Landsstyrelsen
Bjørn Christensen
Brian Lentz (SydhavnsCompagniet)
Ebbe Brems (SF)
Hanne Thomsen (Diakonissestiftelsen)
Mads Engholm
Mads Samsing
Preben Etwil
Susanne Lyngsø (Dansk Socialrådgiverforening)

Socialpolitisk Råd
Landsstyrelsen, samt
Carl Christensen (Nordjylland)
Ejgil Aagaard (Fyn)
Knud Olsen (Viborg)
Mogens Hansen (Lolland og Falster)
Ninna Leth (Sydvestjylland)
Ove Lund (Hovedstaden)
Viggo Jonasen (Århus)
Bettina Post (Dansk Socialrådgiverforening)
Christian Sølyst (LO)
Heiner Lützen Ank (Kirkens Korshær)
Jette Høy (FTF)
Lis Pedersen (BUPL)
Mandana Zarrehparvar

Internationalt udvalg
Bjørn Christensen, formand
Annelise Murakami
Joan Münch
Kay Jokil
Mandana Zarrehparvar
Ole Hammer
Ole Meldgaard

Socialpolitisk Forenings lokalafdelinger

Socialpolitisk Forening Fyn
Formand Ejgil Aagaard
Ejgil.aagaard@gmail.com

Socialpolitisk Forening Hovedstaden
Formand Ove Lund
ovelund@raastof.dk

Socialpolitisk Forening Lolland og Falster
Formand Mogens Hansen
hansennakskov@live.dk

Socialpolitisk Forening Nordjylland
Formand Carl Christensen
carl-eva@stofanet.dk

Socialpolitisk Forening Sydvestjylland
Formand Ninna Leth
nl@cvu-vest.dk

Socialpolitisk Forening Viborg
Formand Knud Olsen
knudoglydia@dlgtele.dk

Socialpolitisk Forening Århus
Formand Viggo Jonasen
viggojonasen@gmail.com

POST B
PP DANMARK

KALENDER

2011

- **2. november kl. 15.30 – 21.00**
  Frivillighedsvandring på Amager med efterfølgende fællesspisning. Arrangeret af Socialpolitisk Forenings lokalafdeling Hovedstaden. Mødested Amagerbrogade 12.
  For tilmelding og information se www.socialpolitisk.dk

- **11. november kl. 10.00 – 17.00**
  Kristeligt Studenter Settlement inviterer til 100 års jubilæumskonference: Der er en sprække i alting. Det er sådan lyset slipper ind. Se www.settlementet.dk

- **15. og 16. november begge dage kl. 9 – 16**
  Socialpolitiks høring på Vartov i København. Arrangeret af Socialpolitisk Forening i samarbejde med CASA.
  Se www.socialpolitisk-forening.dk

2012

- **Omkring marts**
  Ulighedens topmøde 2012.
  Hvem betaler prisen for ulighed i sundhed?
  Tænketanken Cevea, i samarbejde med bl.a. Socialpolitisk Forening. Hold øje med vores hjemmeside

- **8. – 12. juli**
  Social Work Social Development 2012: Action and Impact.
  Verdenskonference i Stockholm.
  Se mere på www.swsd-stockholm-2012.org

Afs: Socialpolitisk Forening · Strandgade 6, st. · 1401 København K